

Publikatieblad

van de Europese Gemeenschappen

ISSN 0378 - 7087

L 358

29e jaargang

18 december 1986

Uitgave
in de Nederlandse taal

Wetgeving

Inhoud

I *Besluiten waarvan de publikatie voorwaarde is voor de toepassing*

.....

II *Besluiten waarvan de publikatie niet voorwaarde is voor de toepassing*

Raad

86/609/EEG:

- ★ Richtlijn van de Raad van 24 november 1986 inzake de onderlinge aanpassing van de wettelijke en bestuursrechtelijke bepalingen van de Lid-Statens betreffende de bescherming van dieren die voor experimentele en andere wetenschappelijke doeleinden worden gebruikt .....

1

1

Besluiten waarvan de titels mager zijn gedrukt, zijn besluiten van dagelijks beheer die in het kader van het landbouwbeleid zijn genomen en die in het algemeen een beperkte geldigheidsduur hebben.

Besluiten, waarvan de titels vet zijn gedrukt en die worden voorafgegaan door een sterretje, zijn alle andere besluiten.

II

(Besluiten waarvan de publikatie niet voorwaarde is voor de toepassing)

RAAD

RICHTLIJN VAN DE RAAD

van 24 november 1986

inzake de onderlinge aanpassing van de wettelijke en bestuursrechtelijke bepalingen van de Lid-Staten betreffende de bescherming van dieren die voor experimentele en andere wetenschappelijke doeleinden worden gebruikt

(86/609/EEG)

DE RAAD VAN DE EUROPESE GEMEENSCHAPPEN,

HEEFT DE VOLGENDE RICHTLIJN VASTGESTELD:

Gelet op het Verdrag tot oprichting van de Europese Economische Gemeenschap, inzonderheid op artikel 100,

Gezien het voorstel van de Commissie ⁽¹⁾,

Gezien het advies van het Europese Parlement ⁽²⁾,

Gezien het advies van het Economisch en Sociaal Comité ⁽³⁾,

Overwegende dat er tussen de geldende nationale wetten voor de bescherming van dieren die worden gebruikt voor bepaalde proeven, verschillen bestaan die een ongunstige weerslag kunnen hebben op de werking van de gemeenschappelijke markt;

Overwegende dat, om die verschillen weg te werken, de wetgevingen van de Lid-Staten moeten worden geharmoniseerd; dat deze harmonisatie dient te waarborgen dat het aantal voor experimentele of andere wetenschappelijke doeleinden gebruikte dieren tot een minimum wordt beperkt, dat deze dieren een passende verzorging krijgen, dat hun niet onnodig pijn, lijden, ongemak of blijvend letsel wordt berokkend en dat dit, als het onvermijdelijk is, tot een minimum beperkt blijft;

Overwegende dat in het bijzonder onnodige doublures bij dierproeven moeten worden voorkomen,

Artikel 1

Doel van deze richtlijn is, te waarborgen dat de door de Lid-Staten vastgestelde wettelijke en bestuursrechtelijke bepalingen ter bescherming van dieren die worden gebruikt voor experimentele of andere wetenschappelijke doeleinden, nader tot elkaar worden gebracht ten einde te voorkomen dat de totstandkoming en de werking van de gemeenschappelijke markt worden geschaad, met name door concurrentievervalsing of handelsbelemmeringen.

Artikel 2

In deze richtlijn wordt verstaan onder:

- a) „dier”, zonder nadere bepaling: ieder levend gewerveld dier, met inbegrip van vrij levende en/of zich voortplantende larvale vormen, met uitsluiting van andere foetale of embryonale vormen;
- b) „proefdier”: dier dat wordt gebruikt in proeven, of voor proefdoeleinden is bestemd;
- c) „gefokt dier”: dier dat speciaal voor gebruik in proeven is gefokt in voorzieningen die door het verantwoordelijke gezag zijn goedgekeurd of geregistreerd;
- d) „proef”: ieder gebruik van een dier voor experimentele en andere wetenschappelijke doeleinden waardoor pijn, lijden, ongemak of blijvend letsel aan het dier kan worden berokkend, met inbegrip van iedere behandeling waarvan het doel of het mogelijke gevolg de geboorte van het dier in een dergelijke toestand is, maar met uitzondering van de minst pijnlijke, in de moderne praktijk aanvaarde methoden voor het doden of merken van een dier (zogenoeten „humane methoden”); een proef begint bij de eerste voorbereiding van een dier voor gebruik en eindigt

⁽¹⁾ PB nr. C 351 van 31. 12. 1985, blz. 16.

⁽²⁾ PB nr. C 255 van 13. 10. 1986, blz. 250.

⁽³⁾ PB nr. C 207 van 18. 8. 1986, blz. 3.

wanneer geen verdere waarnemingen voor die proef worden gedaan; de uitschakeling van pijn, lijden, ongemak of blijvend letsel door de efficiënte toepassing van algehele of van plaatselijke verdoving, of van een andere methode, heeft niet tot gevolg dat het gebruik van een dier in dat geval buiten deze omschrijving valt. Niet-experimentele behandelingen in de landbouwkundige bedrijfsvoering en in de uitoefening van de diergeneeskundige praktijk zijn van deze richtlijn uitgesloten;

- e) „het verantwoordelijke gezag”: de door elke Lid-Staat aangewezen instantie(s) die verantwoordelijk is (zijn) voor het toezicht op proeven in de zin van deze richtlijn;
- f) „deskundige”: een ieder die door een Lid-Staat voor het verrichten van de in deze richtlijn bedoelde taken deskundig of bevoegd wordt geacht;
- g) „instelling”: een installatie, gebouw, groep gebouwen of ander pand, in voorkomend geval met inbegrip van ruimten die niet volledig zijn afgeperkt of overdekt, alsmede verplaatsbare voorzieningen;
- h) „fokinstelling”: een instelling waar dieren worden gefokt voor gebruik in proeven;
- i) „toeleverende instelling”: een instelling, niet zijnde een fokinstelling, die dieren levert voor gebruik in proeven;
- j) „gebruikende instelling”: een instelling waar dieren voor proeven worden gebruikt;
- k) „op adequate wijze verdoven”: gevoelloos maken door middel van (plaatselijke of algehele) verdovingsmethoden die even doeltreffend zijn als die welke volgens goed diergeneeskundig gebruik worden toegepast;
- l) „op humane wijze doden”: doden volgens een aan de soort aangepaste methode die zo weinig mogelijk lichamelijk en niet-lichamelijk lijden voor het dier met zich brengt.

Artikel 3

Deze richtlijn is van toepassing op het gebruik van dieren in proeven die voor een van de volgende doeleinden worden verricht:

- a) ontwikkeling, fabricage, alsmede onderzoek op kwaliteit, werkzaamheid en onschadelijkheid van geneesmiddelen, levensmiddelen en andere stoffen of producten
  - i) ter vermijding, voorkoming, diagnose of behandeling van ziekten, gezondheidsstoornissen of andere afwijkingen, dan wel de gevolgen daarvan bij mensen, dieren of planten;
  - ii) voor het beoordelen, onderkennen, reguleren of wijzigen van fysiologische toestanden bij mensen, dieren of planten;
- b) bescherming van het milieu in het belang van de gezondheid of het welzijn van mens of dier.

Artikel 4

Elke Lid-Staat ziet erop toe dat het verboden wordt proeven te verrichten met dieren die krachtens bijlage I van de Overeenkomst inzake de internationale handel in bedreigde in het wild levende dier- en plantesoorten, en bijlage C, deel 1, van Verordening (EEG) nr. 3626/82 ⁽¹⁾ als bedreigde soorten worden aangemerkt, behalve indien deze proeven voldoen aan de voorschriften van voornoemde verordening en de proef gericht is op:

- onderzoek voor het behoud van de betrokken soorten, of
- biomedische doeleinden van essentieel belang, wanneer de betrokken soort bij wijze van uitzondering de enige blijkt te zijn die voor die doeleinden geschikt is.

Artikel 5

Wat betreft de algemene verzorging en huisvesting van de dieren zien de Lid-Staten erop toe dat:

- a) alle proefdieren huisvesting, een omgeving, op zijn minst enige bewegingsvrijheid, voeding, water en verzorging ontvangen die passend zijn voor hun gezondheid en welzijn;
- b) iedere inperking van het vermogen van de proefdieren aan hun fysiologische en ethologische behoeften te voldoen tot het uiterste minimum blijft beperkt;
- c) de omstandigheden waarin de proefdieren worden gefokt, gehouden of gebruikt, dagelijks worden gecontroleerd;
- d) het welzijn en de gezondheidstoestand van proefdieren door een deskundige worden gecontroleerd, om pijn of onnodig lijden, ongemak of blijvend letsel te voorkomen;
- e) regels worden vastgesteld waardoor een gebrek of lijden dat wordt ontdekt, zo snel mogelijk wordt verholpen.

Voor de uitvoering van het bepaalde onder a) en b) volgen de Lid-Staten de richtsnoeren van bijlage II.

Artikel 6

1. Elke Lid-Staat wijst het verantwoordelijke gezag aan dat belast is met het toezicht op de uitvoering van de bepalingen van deze richtlijn.
2. In het kader van de uitvoering van deze richtlijn nemen de Lid-Staten zodanige maatregelen dat het in lid 1 bedoelde gezag kan beschikken over advies van deskundigen die ter zake bevoegd zijn.

⁽¹⁾ PB nr. L 384 van 31. 12. 1982, blz. 1.

Artikel 7

1. Proeven mogen alleen worden verricht door gemachtigde deskundigen, dan wel onder rechtstreekse verantwoordelijkheid van zulk een deskundige of indien voor het betrokken experiment of ander wetenschappelijk project overeenkomstig de bepalingen van de nationale wetgeving een vergunning is afgegeven.

2. Er mag geen proef worden verricht indien er een redelijke, praktische mogelijkheid bestaat het gewenste resultaat te verkrijgen met behulp van een andere wetenschappelijk verantwoorde methode waarbij geen proefdier wordt gebruikt.

3. Indien een proef noodzakelijk is, moet de keuze van de diersoort zorgvuldig worden overwogen en desgevraagd tegenover het verantwoordelijke gezag worden toegelicht. In geval van verschillende mogelijkheden moet de keuze vallen op die proeven waarbij gebruik wordt gemaakt van een zo gering mogelijk aantal dieren, waarbij dieren betrokken zijn met de laagste graad van neurofysiologische gevoeligheid, en zo min mogelijk pijn, lijden, ongemak of blijvend letsel wordt berokkend, en die de grootste kans bieden op bevredigende resultaten.

Proeven met dieren die uit de vrije natuur afkomstig zijn mogen alleen worden verricht indien proeven met andere dieren voor het doel van de proef niet geschikt zijn.

4. Alle proeven moeten zodanig worden opgezet dat de proefdieren ongemak, onnodige pijn en onnodig lijden worden bespaard. De proeven zijn onderworpen aan de bepalingen van artikel 8. De in artikel 9 genoemde maatregelen moeten in alle gevallen worden getroffen.

Artikel 8

1. Elke proef moet onder algehele of plaatselijke verdoving worden uitgevoerd.

2. Lid 1 is niet van toepassing wanneer:

- a) verdoving voor het dier traumatischer wordt geacht dan de proef zelf;
- b) verdoving niet verenigbaar is met het doel van de proef. In zulke gevallen moeten passende wettelijke en/of bestuursrechtelijke maatregelen worden genomen om te waarborgen dat de proef niet zonder noodzaak wordt uitgevoerd.

In geval van ernstige verwondingen die hevige pijn kunnen veroorzaken, moet verdoving plaatsvinden.

3. Indien verdoving niet mogelijk is, moeten analgetica of andere passende methoden worden gebruikt om zoveel mogelijk te waarborgen dat pijn, lijden, ongemak of letsel wordt beperkt en dat het dier in geen geval blootstaat aan hevige pijn of groot ongemak of leed.

4. Mits zulks met het doel van de proef verenigbaar is, moet een verdoofd dier, dat na de uitwerking van de verdoving hevige pijn zal lijden, tijdig worden behandeld met pijnstillende middelen, of, indien dit niet mogelijk is, onmiddellijk op humane wijze worden gedood.

Artikel 9

1. Aan het einde van elke proef moet worden beslist of het proefdier in leven zal worden gehouden, dan wel op een humane wijze zal worden gedood, met dien verstande dat het niet in leven mag worden gehouden wanneer het waarschijnlijk is dat het dier, ook al is het voor het overige weer helemaal gezond, blijvende pijn of blijvend ongemak zal ondervinden.

2. De in lid 1 bedoelde beslissingen moeten door een deskundige, bij voorkeur een dierenarts, worden genomen.

3. Wanneer aan het einde van een proef:

- a) een dier in leven wordt gehouden, moet het de voor zijn gezondheidstoestand passende verzorging krijgen, onder toezicht van een dierenarts of een andere deskundige worden geplaatst en worden gehouden onder omstandigheden die in overeenstemming zijn met het bepaalde in artikel 5. Van dit voorschrift kan evenwel worden afgeweken wanneer zulks naar het oordeel van een dierenarts geen lijden voor het dier met zich brengt;
- b) een dier niet in leven wordt gehouden of niet gebaat is bij het bepaalde in artikel 5 over zijn welzijn, moet het onverwijld op humane wijze worden gedood.

Artikel 10

De Lid-Staten zien erop toe dat het opnieuw gebruiken van dieren in proeven verenigbaar is met de bepalingen van deze richtlijn.

In het bijzonder mag een dier niet meer dan eenmaal worden gebruikt in proeven die hevige pijn, groot ongemak of daarmee gelijkstaand leed met zich brengen.

Artikel 11

Ongeacht de overige bepalingen van deze richtlijn mag het verantwoordelijke gezag toestemming geven voor het vrijlaten van het betrokken dier wanneer de gewettigde doeleinden van de proef zulks vereisen, op voorwaarde dat het de zekerheid heeft verkregen dat al het mogelijke is gedaan om het welzijn van het dier te waarborgen, indien de gezondheidstoestand van het dier zulks toelaat en er geen gevaar bestaat voor de volksgezondheid en het milieu.

Artikel 12

1. De Lid-Staten stellen de procedures vast volgens welke vooraf aan het verantwoordelijke gezag kennis wordt gegeven van proeven of van gegevens betreffende de personen onder wier leiding proeven plaatsvinden.

2. Wanneer het in de bedoeling ligt een dier te onderwerpen aan een proef waarin het hevige en mogelijk langdurige pijn zal of zou kunnen ondergaan, moet deze proef specifiek worden aangegeven en gemotiveerd bij of uitdrukkelijk worden toegestaan door het verantwoordelijke gezag. Het verantwoordelijke gezag doet passende gerechtelijke of bestuursrechtelijke stappen indien het niet de zekerheid heeft verkregen dat de proef van voldoende belang is voor het voldoen aan de essentiële behoeften van mens of dier.

Artikel 13

1. Aan de hand van de aanvragen om vergunningen, de ontvangen aangiften en de gedane mededelingen moet het verantwoordelijke gezag in elke Lid-Staat de statistische gegevens over het gebruik van dieren in proeven verzamelen en, voor zover mogelijk, op gezette tijden openbaar maken; deze gegevens moeten betrekking hebben op:

- a) de aantallen dieren en de diersoorten die in proeven worden gebruikt;
- b) de aantallen dieren, onderverdeeld in categorieën, die worden gebruikt in de proeven als bedoeld in artikel 3;
- c) de aantallen dieren, onderverdeeld in categorieën, die worden gebruikt in wettelijk voorgeschreven proeven.

2. De Lid-Staten doen al het nodige om de bescherming van het vertrouwelijke karakter van uit commercieel oogpunt gevoelige gegevens, die op grond van deze richtlijn worden meegedeeld, te waarborgen.

Artikel 14

Degenen die dierproeven verrichten of daaraan deelnemen, alsmede degenen die proefdieren verzorgen of met het toezicht belast zijn, moeten een adequate opleiding en scholing hebben gekregen.

In het bijzonder moeten degenen die de proeven verrichten of over het verloop daarvan de supervisie hebben, geschoold zijn in een wetenschappelijke richting die voor het verrichten van de proeven relevant is en voorts in het behandelen en verzorgen van proefdieren; bovendien moeten zij ten genoegen van het verantwoordelijke gezag hebben aangetoond dat zij een voldoende hoog scholingsniveau hebben bereikt om hun taken te kunnen verrichten.

Artikel 15

De fokinstellingen en de toeleverende instellingen moeten worden goedgekeurd door of geregistreerd bij het verantwoordelijke gezag en voldoen aan de artikelen 5 en 14, tenzij krachtens artikel 19, lid 4, of artikel 21 een vrijstelling is gegeven. Een toeleverende instelling mag uitsluitend dieren betrekken uit fokinstellingen of andere toeleverende instellingen, tenzij het dier op wettige wijze is ingevoerd en het geen verwilderd dier of zwerfdier betreft. Een algemene of speciale vrijstelling van deze laatste bepaling kan aan een toeleverende instelling worden verleend overeenkomstig door het verantwoordelijke gezag te geven voorschriften.

Artikel 16

De goedkeuring of de in artikel 15 bedoelde registratie omvat tevens de vermelding van de deskundige die de instelling leidt en tot taak heeft de in de instelling gefokte of gehouden dieren op passende wijze te verzorgen of te laten verzorgen, alsmede naleving van de voorschriften van de artikelen 5 en 14 te waarborgen.

Artikel 17

1. De fokinstellingen en de toeleverende instellingen moeten de volgende gegevens bijhouden: aantal en soort van de dieren die worden verkocht of geleverd, datum van verkoop of levering, naam en adres van de ontvanger en aantal en soort van de dieren die tijdens hun verblijf in de betrokken fokinstelling of toeleverende instelling zijn gestorven.

2. Ieder verantwoordelijk gezag bepaalt welke gegevens moeten worden bijgehouden en ter beschikking gesteld door de persoon die met de leiding van de in lid 1 bedoelde instellingen is belast. Deze gegevens moeten na de datum van de laatste aantekening ten minste drie jaar worden bewaard en periodiek worden geïnspecteerd door ambtenaren van het verantwoordelijke gezag.

Artikel 18

1. Alle honden, katten en primaten in een fokinstelling, toeleverende instelling of gebruikende instelling moeten, voordat zij worden gespeend, op de minst pijnlijke wijze van een individueel en blijvend merk worden voorzien, behalve in de gevallen bedoeld in lid 3.

2. Niet-gemerkte honden, katten en primaten die pas na het spenen voor het eerst in een in lid 1 bedoelde instelling komen, moeten zo spoedig mogelijk worden gemerkt.

3. Wanneer een hond, een kat of een primate, vóór het spenen, van één van de in lid 1 bedoelde instellingen naar een andere instelling wordt overgebracht en het in lid 1 genoemde merk niet vooraf kan worden aangebracht, moeten alle gegevens over het betrokken dier, met name de identiteit van de moeder, door de ontvangende instelling worden bewaard totdat het dier is gemerkt.

4. In alle in lid 1 bedoelde instellingen moeten het signalement en de herkomst van elke hond, kat of primate worden geregistreerd.

Artikel 19

1. De gebruikende instellingen moeten zijn geregistreerd bij of erkend door het verantwoordelijke gezag. De gebruikende instellingen moeten beschikken over installaties en apparatuur die geschikt zijn voor de diersoorten die worden gebruikt en de proeven die worden verricht; het ontwerp, de bouw en de werking ervan dienen zodanig te zijn dat de proeven zo doelmatig mogelijk kunnen worden uitge-

voerd, waarbij het de bedoeling moet zijn met zo weinig mogelijk dieren en een minimum aan pijn, lijden, ongemak of blijvend letsel betrouwbare resultaten te verkrijgen.

2. In gebruikende instellingen:

- a) moet duidelijk vaststaan wie organisatorisch verantwoordelijk zijn voor de verzorging van de dieren en voor het functioneren van de apparatuur;
- b) moet een voldoende aantal geschoolde medewerkers beschikbaar zijn;
- c) moet het geven van diergeneeskundig advies en behandeling op passende wijze zijn geregeld;
- d) moet een dierenarts of een andere deskundige worden belast met adviserende taken met betrekking tot het welzijn van de dieren.

3. Proeven mogen buiten de gebruikende instelling worden verricht indien het verantwoordelijke gezag hiertoe toestemming verleent.

4. In de gebruikende instellingen mogen uitsluitend dieren worden gebruikt die zijn geleverd door fokinstellingen of toeleverende instellingen, behoudens een algemene of speciale vrijstelling die is verkregen overeenkomstig door het verantwoordelijke gezag te geven voorschriften. Er moet zoveel mogelijk gebruik worden gemaakt van gefokte dieren. Zwerfdieren van gedomesticeerde soorten mogen niet voor proeven worden gebruikt. Een algemene vrijstelling krachtens de voorwaarden van dit lid mag niet betrekking hebben op zwerfhonden of zwerfkatten.

5. De gebruikende instellingen dienen over alle gebruikte dieren gegevens bij te houden en deze desgevraagd aan het verantwoordelijke gezag over te leggen. Deze gegevens betreffen met name: aantal en soort van alle verworven dieren, naam van de leverancier en datum waarop zij de instelling zijn binnengekomen; zij worden ten minste drie jaar lang bewaard en desgevraagd aan het verantwoordelijke gezag overgelegd. Gebruikende instellingen dienen periodiek te worden geïnspecteerd door ambtenaren van het verantwoordelijke gezag.

Artikel 20

Wanneer gebruikende instellingen op hun eigen terrein dieren fokken voor gebruik in proeven, is slechts één registratie of goedkeuring vereist om aan de artikelen 15 en 19 van deze richtlijn te voldoen. De instellingen moeten echter de bepalingen van deze richtlijn betreffende fokinstellingen en gebruikende instellingen naleven.

Artikel 21

Dieren die behoren tot de in bijlage I genoemde soorten en die bestemd zijn voor gebruik in proeven moeten gefokt zijn, tenzij een algemene of speciale vrijstelling is verkregen overeenkomstig door het verantwoordelijke gezag te geven voorschriften.

Artikel 22

1. Om bij proeven die op grond van de nationale of communautaire wetgeving op het gebied van de gezondheid

en veiligheid worden verricht onnodige doublures te voorkomen, erkent iedere Lid-Staat zoveel mogelijk de geldigheid van de gegevens die het resultaat zijn van proeven die op het grondgebied van een andere Lid-Staat zijn verricht, tenzij ter vrijwaring van de volksgezondheid en de veiligheid verder onderzoek vereist is.

2. Hiertoe stellen de Lid-Staten, indien mogelijk en onverminderd het bepaalde in de geldende richtlijnen van de Gemeenschap, de Commissie in kennis van hun wetgeving en administratieve regels voor dierproeven, met inbegrip van de voorschriften waaraan moet worden voldaan alvorens een produkt op de markt mag worden gebracht, alsmede van feitelijke gegevens over alle proeven die op hun grondgebied zijn uitgevoerd en over vergunningen of andere administratieve bijzonderheden met betrekking tot deze proeven.

3. De Commissie richt een permanent raadgevend comité op waarin de Lid-Staten vertegenwoordigd zijn en dat de Commissie bijstaat bij de organisatie van de uitwisseling van adequate gegevens met inachtneming van de eisen van vertrouwelijkheid; het staat de Commissie ook bij in de andere kwesties die samenhangen met de uitvoering van deze richtlijn.

Artikel 23

1. De Commissie en de Lid-Staten dienen onderzoek te stimuleren dat gericht is op de ontwikkeling en het voor de praktijk toepasbaar maken van andere onderzoeksmethoden, waarmee dezelfde resultaten worden verkregen als met dierproeven maar waarbij minder dieren worden gebruikt of minder pijnlijke ingrepen worden verricht en nemen de maatregelen die zij daartoe nodig achten. De Commissie en de Lid-Staten volgen de ontwikkelingen op het gebied van onderzoeksmethoden van nabij.

2. De Commissie brengt vóór eind 1987 verslag uit over de mogelijkheid tot wijziging van de in de bestaande communautaire wetgeving opgenomen tests en richtsnoeren, rekening houdend met de in lid 1 genoemde doelstellingen.

Artikel 24

Deze richtlijn doet geen afbreuk aan het recht van de Lid-Staten om strengere regelingen toe te passen of vast te stellen voor de bescherming van proefdieren of voor de controle en beperking van het gebruik van dieren voor proeven. In het bijzonder mogen de Lid-Staten voorschrijven dat voor proeven of werkprogramma's waarvan overeenkomstig de bepalingen van artikel 12, lid 1, kennis is gegeven, van tevoren een vergunning moet zijn verleend.

Artikel 25

1. De Lid-Staten treffen de maatregelen die nodig zijn om uiterlijk op 24 november 1989 aan deze richtlijn te voldoen. Zij stellen de Commissie daarvan in kennis.

2. De Lid-Staten delen de Commissie onverwijld alle bepalingen van intern recht mede die zij op het onder deze richtlijn vallende gebied vaststellen.

Artikel 27

Deze richtlijn is gericht tot de Lid-Staten.

Artikel 26

De Lid-Staten stellen de Commissie regelmatig, ten minste om de drie jaar, en voor het eerst vijf jaar na kennisgeving van deze richtlijn, op de hoogte van de op dit gebied genomen maatregelen en verstrekken daarbij een adequaat overzicht van de krachtens artikel 13 verzamelde gegevens; de Commissie brengt verslag uit aan de Raad en aan het Europese Parlement.

Gedaan te Brussel, 24 november 1986.

Voor de Raad
De Voorzitter
W. WALDEGRAVE

BIJLAGE I

LIJST VAN PROEFDIEREN WAARVOOR DE BEPALINGEN VAN ARTIKEL 21 GELDEN

— Muis	<i>Mus musculus</i>
— Rat	<i>Rattus norvegicus</i>
— Cavia	<i>Cavia porcellus</i>
— Goudhamster	<i>Mesocricetus auratus</i>
— Konijn	<i>Oryctolagus cuniculus</i>
— Primaten	
— Hond	<i>Canis familiaris</i>
— Kat	<i>Felis catus</i>
— Kwartel	<i>Coturnix coturnix</i>

BIJLAGE II

RICHTSNOEREN VOOR DE HUISVESTING EN VERZORGING VAN DIEREN

(artikel 5 van de richtlijn)

INLEIDING

1. De Raad van de Europese Gemeenschappen heeft besloten dat deze richtlijn tot doel heeft de wetgevingen van de Lid-Staten betreffende de bescherming van dieren die voor experimentele en andere wetenschappelijke doeleinden worden gebruikt te harmoniseren, ten einde verschillen die momenteel een ongunstige weerslag kunnen hebben op de werking van de gemeenschappelijke markt weg te nemen. De harmonisatie dient te waarborgen dat deze dieren een passende verzorging krijgen, dat hun niet onnodig pijn, lijden, ongemak of blijvend letsel wordt berokkend en dat dit, als het onvermijdelijk is, tot een minimum beperkt blijft.
2. Weliswaar worden in sommige gevallen proeven in het veld verricht met dieren, dat wil zeggen met dieren die in vrijheid leven en zelf in hun onderhoud voorzien, maar deze proeven zijn betrekkelijk beperkt in aantal. Het merendeel van de dieren die voor de proeven worden gebruikt, moet, om praktische redenen, onder de één of andere vorm van fysiek toezicht worden gehouden in onderkomens, variërend van omheinde buitenterreinen tot kooien voor kleine dieren in het dierenverblijf van een laboratorium. Dit is een situatie waarin sprake is van vele tegenstrijdige belangen. Enerzijds het dier, wiens behoeften aan bewegingsvrijheid, sociale contacten en andere levensuitingen moeten worden beperkt, anderzijds degene die de proeven uitvoert en diens medewerkers, die volledige controle over het dier en zijn omgeving vergen. In deze belangentegenstelling kan het belang van het dier soms op de tweede plaats komen.
3. Daarom wordt in artikel 5 van de richtlijn het volgende bepaald: wat betreft de algemene verzorging en huisvesting van de dieren zien de Lid-Staten erop toe dat:
  - a) alle proefdieren een onderkomen, een omgeving, ten minste een zekere bewegingsvrijheid, voedsel, water en verzorging ontvangen die passend zijn voor hun gezondheid en welzijn;
  - b) iedere beperking van de mate waarin proefdieren aan hun fysiologische en ethologische behoeften kunnen voldoen tot het uiterste minimum beperkt blijft.
4. Deze bijlage bevat een aantal richtsnoeren gebaseerd op de huidige kennis en praktijk inzake de huisvesting en verzorging van dieren. Zij bevat een uitleg van en een aanvulling op de in artikel 5 aanvaarde **grondbeginselen**. Het op deze wijze nagestreefde doel is derhalve de autoriteiten, instellingen en individuen te helpen in hun streven naar verwezenlijking van de doelstellingen van de richtlijn op dit gebied.
5. Het woord „verzorging”, gebruikt in relatie tot dieren die bestemd zijn voor of feitelijk gebruikt worden in proeven, omvat alle aspecten van de betrekkingen tussen het dier en de mens. Het begrip omvat het totaal van materiële en niet-materiële middelen die door de mens worden aangewend om een dier in een lichamelijke en niet-lichamelijke toestand te brengen en te houden, waarin het zo min mogelijk lijdt en zo goed mogelijk functioneert in de proeven. De verzorging duurt vanaf het moment waarop het dier wordt uitgekozen om te worden gebruikt bij proeven tot het moment waarop het dier op humane wijze wordt gedood of op een andere wijze over het dier wordt beschikt door de instelling, na beëindiging van de proef overeenkomstig artikel 9 van de richtlijn.
6. De bijlage beoogt advies te geven over de bouw van passende dierverblijven. Er zijn evenwel verschillende methoden voor het fokken en houden van laboratoriumdieren, die zich voornamelijk van elkaar onderscheiden door de mate waarin het microbiologische milieu wordt beheerst. Voorts dient men te bedenken dat het betrokken personeel soms, op grond van het karakter en de conditie van de dieren, zelf zal moeten beoordelen of de aanbevolen normen inzake de ruimte wel voldoende zijn, met name bij bijzonder agressieve dieren. Bij de toepassing van de in deze bijlage gegeven richtsnoeren dient rekening te worden gehouden met de eisen van die verschillende situaties. Voorts is het nodig de status van deze richtsnoeren duidelijk te maken. In tegenstelling tot de bepalingen van de richtlijn zelf zijn ze niet bindend; het zijn aanbevelingen die naar eigen inzicht moeten worden gehanteerd, bedoeld als handleiding in de praktijk en als maatstaf die alle betrokkenen gewetensvol zouden dienen te hanteren. Daarom is de term „zouden” gebruikt in de gehele tekst, zelfs daar waar „dienen” passender lijkt. Het is bij voorbeeld vanzelfsprekend dat voedsel en water dienen te worden verstrekt (zie 3.7.2 en 3.8).
7. Ten slotte, om praktische en financiële redenen behoeven bestaande dierverblijven niet te worden vervangen zolang ze in goede staat verkeren of zolang ze niet anderszins onbruikbaar zijn geworden. In afwachting van vervanging door onderkomens die voldoen aan deze richtsnoeren, zou zoveel mogelijk aan de richtsnoeren dienen te worden voldaan door de aantallen en de grootte van de dieren af te stemmen op de bestaande kooien en hokken.

DEFINITIES

In deze bijlage wordt, naast de definities vervat in artikel 2 van de richtlijn, verstaan onder:

- a) „*dierverblijven*”: vertrekken waar de dieren normaal zijn ondergebracht, hetzij voor de fokkerij of om hen in voorraad te houden, hetzij tijdens de uitvoering van een proef;
- b) „*kooi*”: door gesloten wanden omsloten vaste of verplaatsbare houder, waarvan ten minste één wand bestaat uit metalen tralies of gaas, of indien nodig, netwerk en waarin één of meer dieren worden gehouden of vervoerd; afhankelijk van de bezettingsgraad en de afmetingen van de kooi, is de bewegingsvrijheid van de dieren betrekkelijk beperkt;
- c) „*box*”: een oppervlak omsloten door bij voorbeeld wanden, tralies of gaas, waar één of meer dieren worden gehouden; afhankelijk van de grootte van het terrein en de bezettingsgraad is de bewegingsvrijheid van de dieren gewoonlijk minder beperkt dan in een kooi;
- d) „*ren*”: een oppervlak omsloten door bij voorbeeld hekken, wanden, tralies of gaas en veelal gelegen buiten permanente gebouwen, waar dieren die in kooien of boxen worden gehouden, zich een bepaalde tijd overeenkomstig hun ethologische en fysiologische behoeften, zoals die aan lichaamsbeweging, vrij kunnen bewegen;
- e) „*stal*”: een kleine uimte met drie wanden, gewoonlijk voorzien van een ruif en van laterale tussenschotten, waar één of twee dieren aangebonden kunnen worden gehouden.

1. DE GEBOUWEN

1.1. Functies en algemeen ontwerp

- 1.1.1. Ieder gebouw zou zo ontworpen dienen te zijn dat het een passende omgeving biedt aan de erin ondergebrachte diersoorten. Het zou tevens zo ontworpen dienen te zijn dat onbevoegden de toegang wordt belet.

Gebouwen die een onderdeel vormen van een groter gebouwencomplex zouden ook dienen te worden beveiligd door een behoorlijke inrichting en regelingen die het aantal ingangen beperken en het verkeer van onbevoegden beletten.

- 1.1.2. Het verdient aanbeveling een onderhoudsprogramma voor de gebouwen op te stellen, ten einde storingen in het toebehoren te voorkomen.

1.2. Dierverblijven

- 1.2.1. Alle nodige maatregelen zouden genomen moeten worden om een geregeld en doelmatig schoonmaken van de verblijven en de handhaving van behoorlijke hygiënische normen te waarborgen. Plafonds en muren zouden bestand dienen te zijn tegen beschadiging en een glad, ondoordringbaar en gemakkelijk afwasbaar oppervlak dienen te hebben. Bijzondere aandacht zou moeten worden besteed aan de aansluiting van deuren, buizen, pijpen en kabels. De deuren en eventuele ramen zouden geconstrueerd of afgeschermd dienen te zijn op een manier die ongewenste dieren de toegang belet. Waar nodig kan in de deur een kijkraam worden aangebracht. De vloeren zouden glad en ondoordringbaar dienen te zijn en een stroef, gemakkelijk afwasbaar oppervlak dienen te hebben dat het gewicht van rekken en andere zware toestellen kan dragen zonder dat beschadiging optreedt. Eventuele afvoeren zouden behoorlijk afgedekt dienen te zijn en voorzien zijn van een rooster om te voorkomen dat dieren kunnen binnenkomen.
- 1.2.2. In verblijven waarin de dieren vrij kunnen rondlopen, zouden muren en vloeren van een zodanige slijtlaag dienen te zijn voorzien dat deze bestand is tegen aantasting veroorzaakt door de dieren en door het schoonmaken. Die bedekking zou niet schadelijk mogen zijn voor de gezondheid van de dieren en zou zodanig ontworpen dienen te zijn dat de dieren zich niet kunnen verwonden. In dergelijke verblijven is een afvoer gewenst. Toestellen of installaties zouden extra dienen te worden afgeschermd zodat zij niet kunnen worden beschadigd door de dieren of de dieren zelf kunnen verwonden. Daar waar loopruimten in de open lucht bestaan, zouden maatregelen dienen te worden getroffen om, in voorkomende gevallen, de toegang van publiek en dieren te beletten.
- 1.2.3. Verblijven bestemd voor het huisvesten van landbouwhuisdieren (runderen, schapen, geiten, varkens, paarden, pluimvee, enz.) zouden tenminste dienen te voldoen aan de normen neergelegd in de Europese Overeenkomst inzake de bescherming van landbouwhuisdieren en vastgesteld door nationale veterinaire en andere instanties.
- 1.2.4. Het merendeel der dierverblijven is gewoonlijk ontworpen voor het huisvesten van knaagdieren. Vaak kunnen dergelijke ruimten ook worden gebruikt om grotere diersoorten te huisvesten. Er dient op te worden gelet dat niet bij elkaar passende diersoorten niet te zamen worden gehuisvest.
- 1.2.5. De verblijven waar dieren zijn gehuisvest zouden, in voorkomende gevallen, uitgerust dienen te zijn met voorzieningen voor het uitvoeren van eenvoudige proeven en ingrepen.

1.3. Laboratoria en algemene en bijzondere proefruimten

- 1.3.1. In fokinstellingen of toeleverende instellingen zouden passende voorzieningen beschikbaar dienen te zijn voor het voor verzending gereed maken van zendingen van daarvoor in aanmerking komende dieren.
- 1.3.2. Alle instellingen zouden ook ten minste dienen te beschikken over laboratoriumvoorzieningen voor het verrichten van eenvoudige diagnostische bepalingen, het verrichten van post-mortem onderzoek en/of het verzamelen van monsters voor uitvoeriger laboratoriumonderzoek dat elders zal worden verricht.
- 1.3.3. Bij het in ontvangst nemen van dieren zouden maatregelen dienen te worden getroffen waardoor de binnenkomende dieren geen gevaar opleveren voor in het gebouw reeds aanwezige dieren, bij voorbeeld door plaatsing in quarantaine. Er zouden algemene en bijzondere proefruimten beschikbaar dienen te zijn voor gevallen waarin het niet wenselijk is de proeven of waarnemingen in het dierverblijf uit te voeren.
- 1.3.4. Er zouden passende ruimten dienen te zijn om zieke of gewonde dieren afgezonderd te huisvesten.
- 1.3.5. In voorkomende gevallen zou het wenselijk zijn over één of meer afzonderlijke operatiekamers te beschikken, die behoorlijk zijn uitgerust voor het verrichten van chirurgische ingrepen onder aseptische omstandigheden. Waar zulks nodig is, zouden er ruimten dienen te zijn voor post-operatief herstel.

1.4. Dienruimten

- 1.4.1. Opslagruimten voor voeders zouden koel en droog dienen te zijn en vrij gehouden dienen te worden van schadelijke dieren en insecten; de ruimten voor beddingmateriaal zouden droog dienen te zijn en vrij gehouden dienen te worden van schadelijke dieren en insecten. Andere stoffen en materialen, die besmet kunnen zijn of gevaar kunnen opleveren, zouden afzonderlijk dienen te worden bewaard.
- 1.4.2. Er zouden ruimten beschikbaar dienen te zijn voor het opslaan van schone kooien, instrumenten en andere apparatuur.
- 1.4.3. De schoonmaak- en wasruimten zouden groot genoeg dienen te zijn om de installaties te bevatten die nodig zijn om gebruikte apparatuur te reinigen en te ontsmetten. Het reinigingsproces zou zodanig georganiseerd dienen te zijn dat het vuile materiaal van het schone gescheiden blijft, ten einde besmetting van zojuist gereinigd materiaal te voorkomen. De muren en vloeren zouden afgewerkt dienen te zijn met een geschikte slijtlaag en het ventilatiesysteem zou voldoende capaciteit dienen te hebben om overtollige warmte en vocht te kunnen afvoeren.
- 1.4.4. Voorzieningen zouden dienen te worden getroffen voor het onder hygiënische omstandigheden bewaren en afvoeren van kadavers en andere dierlijke afvalstoffen. Indien ter plaatse verbranden niet mogelijk of wenselijk is, zouden passende voorzieningen dienen te worden getroffen om te verzekeren dat deze afvalstoffen in overeenstemming met plaatselijke voorschriften en bepalingen worden afgevoerd. Speciale voorzorgsmaatregelen zouden dienen te worden getroffen voor sterk giftige of radioactieve afvalstoffen.
- 1.4.5. Het ontwerp en de constructie van gangruimten zouden overeen dienen te komen met de normen voor de dierverblijven. De gangen zouden voldoende breed dienen te zijn om gemakkelijk transport van vrijrijdbare apparatuur mogelijk te maken.

2. KLIMAAT EN KLIMAATBEHEERSING IN DE DIERVERBLIJVEN

2.1. Ventilatie

- 2.1.1. De dierverblijven zouden voorzien dienen te zijn van een ventilatiesysteem toereikend voor de behoeften van de diersoorten die er zijn gehuisvest. Het doel van het ventilatiesysteem is de aanvoer van verse lucht en de beperking van stank, schadelijke gassen, stof en besmettelijke micro-organismen. Een ander doel is de afvoer van overtollige warmte en vocht.
- 2.1.2. De lucht in de ruimten zou veelvuldig dienen te worden ververst. Een ventilatietempo van 15 – 20 luchtversingen per uur is in het algemeen voldoende. Desalniettemin kan, onder bepaalde omstandigheden, wanneer de bezettingsgraad laag is, een ventilatietempo van 8 – 10 luchtversingen per uur voldoende zijn en kan mechanische ventilatie zelfs helemaal overbodig blijken te zijn. In andere gevallen kan het nodig zijn de lucht veel vaker te versieren. Het opnieuw laten circuleren van onbehandelde lucht zou dienen te worden vermeden. Er dient evenwel met nadruk op te worden gewezen dat zelfs het meest efficiënte ventilatiesysteem slechte schoonmaakgewoonten of onachtzaamheid niet kan compenseren.
- 2.1.3. Het ventilatiesysteem zou zodanig dienen te zijn ontworpen dat schadelijke tocht wordt voorkomen.
- 2.1.4. Het zou verboden dienen te worden te roken in de ruimten waarin de dieren zich bevinden.

2.2. Temperatuur

- 2.2.1. Tabel 1 geeft de aanbevolen boven- en benedengrens van de temperatuur aan. Er zij voorts met nadruk op gewezen dat de getallen uitsluitend gelden voor volwassen, normale dieren. Pasgeboren en jonge

dieren hebben vaak behoefte aan een veel hogere temperatuur. De kamertemperatuur zou geregeld dienen te worden met inachtneming van de mogelijke veranderingen in de warmteregulering van de dieren veroorzaakt door bijzondere fysiologische omstandigheden of door de gevolgen van de proef.

2.2.2. Onder de in Europa heersende klimaatomstandigheden kan het nodig zijn een ventilatiesysteem aan te brengen waarmee de aangevoerde lucht zowel kan worden verwarmd als kan worden gekoeld.

2.2.3. In gebruikende instellingen zou de temperatuur van de verblijfsruimten nauwkeurig onder controle dienen te worden gehouden, omdat de omgevingstemperatuur een fysische factor is, die een grote invloed heeft op de stofwisseling van dieren.

2.3. Vochtigheid

Extreme schommelingen in de relatieve vochtigheid (RV) hebben een nadelige uitwerking op de gezondheid en het welzijn van dieren. Daarom wordt aanbevolen de RV in de ruimten aan te passen aan de diersoorten die erin zijn gehuisvest en de RV gewoonlijk op $55\% \pm 10\%$ te houden. Waarden beneden 40% of boven 70% gedurende een langere periode zouden vermeden dienen te worden.

2.4. Verlichting

In ruimten zonder ramen is het nodig regelbare verlichting aan te brengen, zowel om te voldoen aan de biologische behoeften van de dieren, als om een bevredigende werkomgeving te scheppen. Ook de lichtintensiteit moet regelbaar zijn, terwijl voorts het instellen van een dag-nachtritme mogelijk moet zijn. Indien men albinodieren houdt, zou rekening gehouden moeten worden met hun gevoeligheid voor licht (zie ook 2.6).

2.5. Geluid

Geluid kan in de dierverblijven een belangrijke storende factor zijn. De dierverblijven en de ruimten waar proeven worden uitgevoerd zouden dienen te zijn geïsoleerd tegen sterke geluidsprikkels in het bereik van de hoorbare en hoge frequenties om stoornissen in het gedrag en de lichamelijke functies van de dieren te vermijden. Plotselinge geluiden kunnen leiden tot aanzienlijke verandering in het functioneren van de organen, maar aangezien deze vaak onvermijdelijk zijn, kan het in bepaalde omstandigheden raadzaam zijn in de dierverblijven en proefruimten voortdurend enig geluid, bij voorbeeld zachte muziek, te laten klinken.

2.6. Alarmsysteem

Een gebouw dat een groot aantal dieren herbergt is kwetsbaar. Daarom verdient het aanbeveling de gebouwen naar behoren te beveiligen door het aanbrengen van signaleringssystemen bij brand of bij het binnendringen van onbevoegden. Ook technische mankementen of storingen in het ventilatiesysteem vormen een risico. Als gevolg hiervan kunnen de dieren door verstikking of oververhitting benauwd worden of zelfs omkomen; in minder ernstige gevallen kan er een negatieve uitwerking zijn op het verloop van een proef zodat deze mislukt en opnieuw moet worden uitgevoerd. Het zou derhalve dienstig zijn dat er op het verwarmings- en ventilatiesysteem goede beveiligingsvoorzieningen worden aangesloten om het personeel toezicht te kunnen laten houden op het algemeen functioneren. Indien hiertoe aanleiding bestaat, zou het wenselijk zijn een noodaggregaat te installeren om, ingeval de stroomtoevoer uitvalt of hapert, de voor de dieren vitale systemen en de verlichting gaande te houden. Duidelijke instructies inzake de te nemen maatregelen in noodgevallen zouden goed zichtbaar dienen te worden opgehangen. Aanbevolen wordt visbakken van een alarmsysteem te voorzien, voor het geval de watertoevoer uitvalt. Het zou dienstig zijn ervoor te zorgen dat het in werking treden van het alarmsysteem de dieren zo min mogelijk verstoort.

3. VERZORGING

3.1. Gezondheid

3.1.1. De persoon aan het hoofd van de instelling zou ervoor dienen te zorgen dat een dierenarts of een andere deskundige de dieren regelmatig controleert en toezicht houdt op de huisvesting en verzorging der dieren.

3.1.2. In verband met mogelijke risico's voor de dieren, zou bijzondere aandacht dienen te worden geschonken aan de gezondheid en de hygiëne van het personeel.

3.2. Het vangen van dieren uit de vrije natuur

In de vrije natuur levende en verwilderde dieren zouden alleen door middel van humane methoden dienen te worden gevangen door ervaren personen die beschikken over een gedegen kennis van de gewoonten en de leefomstandigheden van de te vangen dieren. Als er bij het vangen gebruik moet worden gemaakt van een verdovingsmiddel of een ander middel, zou het dienen te worden toegediend door een dierenarts of een ander deskundig persoon. Een ernstig gewond dier zou zo spoedig mogelijk voor behandeling naar een dierenarts dienen te worden gebracht. Indien, naar het oordeel van de dierenarts, het dier wel in leven kan blijven, maar daarbij blijvend lijden of pijn zal ondervinden, zou het onverwijd dienen te worden gedood volgens een humane methode. Indien geen dierenarts aanwezig is, zou een ernstig gewond dier onverwijd volgens een humane methode dienen te worden gedood.

3.3. Verpakking en vervoer

Elk vervoer is voor dieren zonder enige twijfel een belastende ervaring, die zo veel mogelijk zou dienen te worden verlicht. Dieren zouden in goede gezondheid dienen te verkeren om vervoerd te mogen worden en de verzender heeft de plicht zich ervan te vergewissen dat ze dat zijn. Zieke of in slechte conditie verkerende dieren zouden nimmer vervoerd mogen worden, **tenzij** voor behandeling of diagnose. Speciale zorg zou dienen te worden besteed aan hoogdrachtige dieren. Dieren waarvan verwacht kan worden dat zij tijdens het vervoer zullen werpen of dit in de **voorafgaande 48 uur** hebben gedaan, alsmede hun jongen, zouden niet vervoerd dienen te worden. De **verzender en de transporteur** zouden bij het verpakken, het laden en het vervoer alle noodzakelijke voorzorgsmaatregelen dienen te treffen om onnodig lijden ten gevolge van onvoldoende ventilatie, **blootstelling** aan extreme temperaturen, gebrek aan voedsel en water, langdurige vertragingen, enz. **te voorkomen**. De ontvanger zou naar behoren in kennis gesteld dienen te worden van de bijzonderheden van het vervoer en van de vervoersformaliteiten ten einde een snelle afhandeling en aflevering op de plaats van bestemming te waarborgen. Gememoreerd zij dat de Richtlijnen 77/489/EEG en 81/389/EEG op het internationale vervoer van dieren van toepassing zijn; tevens wordt aanbevolen de nationale wetten en voorschriften, alsmede de voorschriften inzake levende dieren van de International Air Transport Association en de Animal Air Transport Association strikt in acht te nemen.

3.4. Ontvangst en uitpakken

De dozen en kratten waarin de dieren zijn vervoerd zouden zonder onnodige vertraging in ontvangst genomen en uitgepakt dienen te worden. Na inspectie zouden de dieren dienen te worden overgebracht naar een schone kooi of een schone box waar men ze op een passende wijze van voer en water voorziet. Dieren die ziek zijn of in slechte conditie verkeren zouden in observatie genomen dienen te worden en afgezonderd van andere dieren gehouden dienen te worden. Zij zouden zo **spoedig** mogelijk onderzocht dienen te worden door een dierenarts of een andere deskundige en zo nodig behandeld dienen te worden. Dieren die geen kans hebben op herstel zouden **onverwijld** middels een humane methode gedood dienen te worden. Tenslotte dienen alle ontvangen dieren geregistreerd en gemerkt te worden overeenkomstig de artikelen 17, 18 en 19, lid 5, van de richtlijn. De dozen en kratten die gediend hebben voor het transport zouden onmiddellijk vernietigd dienen te worden indien passende ontsmetting onmogelijk is.

3.5. Quarantaine, isolatie en aanpassing

3.5.1. Het doel van quarantaine is:

- a) andere dieren in de instelling te beschermen;
- b) mensen te beschermen tegen besmetting door dieren;
- c) een goede wetenschapsbeoefening te bevorderen.

Tenzij de gezondheidstoestand van in een instelling binnengebrachte dieren bevredigend is, wordt aanbevolen hen in quarantaine te plaatsen. In sommige gevallen, bij voorbeeld in geval van hondsdolheid, kan de duur daarvan in de nationale wetgeving van de Lid-Staat zijn vastgelegd. In andere gevallen zal de duur variëren en zou deze vastgesteld dienen te worden door een deskundige, afhankelijk van de omstandigheden; gewoonlijk is dit de door de instelling aangestelde dierenarts (zie tevens tabel 2).

Dieren kunnen tijdens de quarantaineperiode worden gebruikt voor proeven voor zover zij zijn gewend aan hun nieuwe omgeving en zij geen enkel noemenswaardig gevaar opleveren voor andere dieren of voor de mens.

3.5.2. Aanbevolen wordt ruimten te bestemmen voor het isoleren van dieren die tekenen van een gestoorde gezondheid vertonen of waarvan zulks wordt vermoed en die gevaar zouden kunnen opleveren voor de mens of voor andere dieren.

3.5.3. Zelfs wanneer wordt vastgesteld dat de dieren in goede gezondheid verkeren, is het op grond van een verantwoord gebruik van proefdieren verstandig hen enige tijd te laten gewennen aan hun nieuwe omgeving voordat zij worden gebruikt in een proef. De tijd die daarvoor nodig is, is afhankelijk van verschillende factoren, zoals stress welke door het dier is ondergaan; deze is op zijn beurt afhankelijk van verschillende factoren, zoals de duur van het transport en de leeftijd van het dier. De duur van de aanpassingsperiode dient te worden vastgesteld door een deskundige.

3.6. Huisvesting

3.6.1. Men kan in grote lijnen twee systemen voor het huisvesten van dieren onderscheiden.

In de eerste plaats is er het systeem dat wordt toegepast in fokinstellingen, **toeleverende en gebruikende** instellingen in de biomedische sector en ontworpen voor de huisvesting van dieren als **knaagdieren**, konijnen, vleeseters, vogels en primaten, soms voor herkauwers, varkens en paarden. De voorgestelde richtlijnen voor kooien, boxen, rennen en stallen die geschikt zijn voor zulke instellingen zijn weergegeven in de tabellen 3 tot en met 13. De aanvullende aanwijzingen omtrent het minimumvloeroppervlak van kooien zijn weergegeven in de figuren 1 tot en met 7. Bovendien zijn overeenkomstige aanwijzingen voor de beoordeling van het aantal dieren per kooi weergegeven in de figuren 8 tot en met 12.

In de tweede plaats is er het systeem, dat vaak bestaat in instellingen die proeven uitvoeren met uitsluitend landbouwhuisdieren of met dieren van een vergelijkbare grootte. De voorzieningen in dit soort instellingen zouden niet minder dienen te zijn dan krachtens de geldende veterinaire normen wordt vereist.

3.6.2. Kooien en boxen zouden niet vervaardigd mogen zijn van materiaal dat schadelijk is voor de gezondheid van de dieren; zij zouden zodanig ontworpen dienen te zijn dat de dieren zich niet kunnen verwonden en zij zouden dienen te zijn vervaardigd van stevig materiaal dat bestand is tegen schoonmaak- en ontsmettingsmiddelen, tenzij ze na gebruik worden vernietigd. Bijzondere aandacht zou geschonken dienen te worden aan het ontwerp van de vloeren van de kooien en de boxen; deze zouden dienen te variëren al naar gelang de soort en de leeftijd van het dier en zodanig ontworpen dienen te zijn dat het verwijderen van de uitwerpselen eenvoudig kan plaatsvinden.

3.6.3. De boxen behoren qua ontwerp te zijn gericht op het welzijn van de soorten. Zij zouden de bevrediging van bepaalde ethologische behoeften (bij voorbeeld de behoefte te klimmen, zich tijdelijk af te zonderen of beschutting te zoeken) dienen toe te laten. Zij zouden gemakkelijk schoon te houden dienen te zijn en de dieren dienen te vrijwaren van contact met andere dieren.

3.7. Voeding

3.7.1. Bij de keuze, de produktie en de bereiding van voer zouden voorzorgsmaatregelen genomen dienen te worden ter voorkoming van chemische, fysische of microbiologische besmetting. Het voer zou verpakt dienen te worden in gesloten waterdichte zakken waarop in voorkomende gevallen de produktiedatum staat aangegeven. De verpakking, het vervoer en de opslag zouden zodanig dienen te zijn dat besmetting, bederf of vernietiging wordt vermeden. De ruimten dienend voor opslag zouden koel, donker en droog en ontoegankelijk voor schadelijke dieren en insecten dienen te zijn. Bederfelijke voedingsmiddelen, zoals groenvoer, groenten, fruit, vlees, vis, enz. zouden opgeslagen dienen te worden in koele ruimten, koelkasten en vrieskasten.

Alle voederbakken, ruiven, troggen en ander gerei gebruikt bij het voederen van de dieren zouden regelmatig schoongemaakt dienen te worden en, zo nodig, gesteriliseerd dienen te worden. Als men nat voer gebruikt of voer dat gemakkelijk nat kan worden door water, urine enz., is dagelijkse reiniging noodzakelijk.

3.7.2. Het aanbieden van de voedingsmiddelen varieert naar gelang van de soort, maar dit zou zodanig dienen te geschieden dat aan de fysiologische behoeften van het dier wordt voldaan. Daarenboven zou het dienstig zijn de nodige maatregelen te nemen opdat elk dier het voer gemakkelijk kan bereiken.

3.8. Water

3.8.1. Alle dieren dienen steeds onbesmet drinkwater tot hun beschikking te hebben. Gedurende het vervoer is het aanvaardbaar water te geven als onderdeel van een vochtig voer. Water is evenwel een overbrenger van micro-organismen en zou daarom op zodanige wijze verstrekt dienen te worden dat het zo min mogelijk gevaar oplevert. Twee systemen worden algemeen toegepast, drinkflessen en automatische drinkwatersystemen.

3.8.2. Voor kleine dieren als knaagdieren en konijnen gebruikt men vaak drinkflessen. Wanneer dergelijke flessen gebruikt worden, zouden deze gemaakt dienen te zijn van doorzichtig materiaal, zodat men de inhoud kan controleren. De opening zou voldoende breed dienen te zijn om gemakkelijk en doelmatig schoongemaakt te kunnen worden en als de drinkfles van plastic is, zou deze niet uitloogbaar dienen te zijn. Doppen, stoppen en slangen zouden gesteriliseerd dienen te kunnen worden en zouden gemakkelijk schoon te maken dienen te zijn. Alle drinkflessen en alle toebehoren zouden regelmatig dienen te worden gedemonteerd, schoongemaakt en gesteriliseerd. Het is beter telkens de drinkflessen te vervangen door schone, gesteriliseerde drinkflessen dan deze in de dierverblijven opnieuw bij te vullen.

3.8.3. Automatische drinkwatersystemen zouden regelmatig nagekeken en onderhouden dienen te worden en men zou hun functioneren regelmatig dienen te controleren om ongevallen en de verspreiding van infecties te voorkomen. Indien gebruik wordt gemaakt van kooien met een ondoorlaatbare vloer, zou men erop dienen toe te zien dat het risico van overstroming tot een minimum wordt beperkt. Tevens is het aan te bevelen het systeem regelmatig bacteriologisch te onderzoeken om de kwaliteit van het water te controleren.

3.8.4. Water afkomstig van het openbare leidingnet bevat enige micro-organismen, die doorgaans als ongevaarlijk worden beschouwd, behalve wanneer men werkt met microbiologisch gedefinieerde dieren. In dergelijke gevallen zou het water behandeld dienen te worden. Aan het water van het openbare leidingnet wordt doorgaans chloor toegevoegd om de groei van micro-organismen te beperken. Deze chloortoevoeging is niet altijd voldoende om de groei van sommige mogelijke ziekteverwekkers, zoals pseudomonas, te beperken. Een aanvullende voorzorgsmaatregel om het gewenste effect te bereiken kan bestaan uit het verhogen van het chloorgehalte in het water of het aanzuren van het water.

3.8.5. Bij vissen, amfibieën en reptielen loopt de mate waarin zuren, chloor en vele andere chemicaliën worden verdragen per soort sterk uiteen. Daarom zouden voorzieningen getroffen dienen te worden om de toevoer van water aan aquaria en watertanks aan te passen aan de behoeften en de gevoeligheid van de individuele soorten.

3.9. Bedding/strooisel

De bedding zou droog, absorberend, stofvrij, niet giftig dienen te zijn en vrij van besmettelijke micro-organismen, schadelijke dieren of enig andere vorm van besmetting. In het bijzonder zou het dienstig zijn het gebruik van zaagsel of beddingmateriaal vervaardigd uit hout dat een chemische behandeling heeft ondergaan te vermijden. Men kan gebruik maken van bepaalde industriële bijproducten of afvalstoffen (zoals papiersnippers).

3.10. Beweging en behandeling

3.10.1. Het zou dienstig zijn elke mogelijke gelegenheid te benutten om het dier lichaamsbeweging te laten nemen.

3.10.2. Het gedrag van een dier tijdens een proef is sterk afhankelijk van zijn vertrouwen in de mens, welk vertrouwen dient te worden ontwikkeld. Een in de vrije natuur levend dier of een verwilderd dier zal vermoedelijk nooit een ideaal dier worden voor experimenten. Anders is dit met een huisdier, geboren en grootgebracht in contact met mensen. Wanneer het vertrouwen eenmaal is ontstaan, moet men het zien te behouden. Daarom wordt aanbevolen intensief met de dieren om te gaan, op een manier dat de dieren vertrouwd raken met de aanwezigheid en de activiteiten van mensen. Waar passend zou men de tijd dienen te nemen om tegen de dieren te praten, zich met hen bezig te houden en hen te verzorgen. Het personeel zou vriendelijk, zachtvaardig en vastberaden dienen te zijn in de omgang met dieren.

3.11. Reiniging

3.11.1. De kwaliteit van een gebouw bestemd voor dieren is sterk afhankelijk van goede hygiëne. Er zouden duidelijke instructies gegeven dienen te worden voor het vervangen van het beddingmateriaal in de kooien en de boxen.

3.11.2. Het zou dienstig zijn goede werkafspraken te maken voor het reinigen, wassen, ontsmetten en, indien nodig, steriliseren van de kooien en toebehoren, de drinkflessen en het overige materiaal. Het zou eveneens dienstig zijn een hoog niveau van reinheid en orde te handhaven in de dierverblijven, alsmede in de was- en opslagruimten.

3.11.3. Het zou dienstig zijn het bodemmateriaal in kooien, boxen en rennen geregeld te reinigen en, waar nodig, te vervangen, om te voorkomen dat dit een bron wordt van parasitaire of andere besmetting.

3.12. Het doden van dieren op humane wijze

3.12.1. Iedere humane methode om dieren te doden vereist vakkennis, die uitsluitend kan worden verworven door een passende opleiding.

3.12.2. Een diep bewusteloos dier kan men verbloeden, maar middelen die de spieren verlammen voordat het dier het bewustzijn verliest, middelen met curariforme werking en elektrocutie zonder dat stroom door de hersenen wordt geleid, zouden niet toegepast dienen te worden zonder voorafgaande verdoving.

De afvoer van een kadaver zou niet plaats dienen te vinden voor het intreden van de lijkstijfheid.

TABEL 1

Richtsnoeren voor de temperatuur van de verblijven
(dieren gehuisvest in kooien, boxen of binnenrennen)

Soort of soortgroep	Optimaal bereik in °C
Primates van de Nieuwe Wereld	20 – 28
Muis	20 – 24
Rat	20 – 24
Syrische hamster	20 – 24
Gerbil	20 – 24
Cavia	20 – 24
Primates van de Oude Wereld	20 – 24
Kwartel	20 – 24
Konijn	15 – 21
Kat	15 – 21
Hond	15 – 21
Fret	15 – 21
Pluimvee	15 – 21
Duif	15 – 21
Varken	10 – 24
Geit	10 – 24
Schaap	10 – 24
Rund	10 – 24
Paard	10 – 24

Noot: In speciale gevallen, bij voorbeeld wanneer men zeer jonge of nog onbehaarde dieren huisvest, kunnen hogere temperaturen van verblijfsruimten nodig zijn dan die aangegeven zijn.

TABEL 2

Richtsnoeren voor lokale quarantainetermijnen

Inleidende noot: Voor geïmporteerde dieren dienen de quarantainetermijnen steeds te worden vastgesteld overeenkomstig de nationale voorschriften van de Lid-Staten. De lokale quarantaineperiode zou, afhankelijk van de omstandigheden, vastgesteld dienen te worden door een bevoegd persoon, gewoonlijk een door de instelling benoemde dierenarts.

Soort	Dagen
Muis	5 – 15
Rat	5 – 15
Gerbil	5 – 15
Cavia	5 – 15
Syrische hamster	5 – 15
Konijn	20 – 30
Kat	20 – 30
Hond	20 – 30
Primates	40 – 60

TABEL 3

Richtsnoeren voor het onderbrengen van kleine knaagdieren en konijnen in kooien
(in voorraad en tijdens proeven)

Soort	Minimum- vloeroppervlak van de kooi cm ²	Minimumhoogte van de kooi cm
Muis	180	12
Rat	350	14
Syrische hamster	180	12
Cavia	600	18
Konijn 1 kg	1 400	30
2 kg	2 000	30
3 kg	2 500	35
4 kg	3 000	40
5 kg	3 600	40

Noot: Onder „hoogte van de kooi” wordt verstaan de verticale afstand tussen de bodem van de kooi en het bovenste horizontale deel van het deksel of de kooi.

Bij de planning van de proeven zou rekening gehouden dienen te worden met de mogelijke groei van de dieren om hen te verzekeren van voldoende ruimte overeenkomstig deze tabel gedurende alle fasen van de proeven.

Zie tevens figuren 1 tot en met 5 en 8 tot en met 12.

TABEL 4

Richtsnoeren voor het onderbrengen van kleine knaagdieren in fokkooien

Soort	Minimumvloeroppervlak voor moeder met jongen cm ²	Minimum- hoogte van de kooi cm
Muis	200	12
Rat	800	14
Syrische hamster	650	12
Cavia	1 200	18
Cavia in harems	1 000 per volwassen dier	18

Noot: Voor de definitie van de „hoogte van de kooi”, zie de noot bij tabel 3.

TABEL 5

Richtsnoeren voor het onderbrengen van konijnen in fokkooien

Gewicht van de voedster	Minimum-vloeroppervlak per voedster met jongen	Minimum-hoogte van de kooi	Minimum-vloeroppervlak nest
kg	m ²	cm	m ²
1	0,30	30	0,10
2	0,35	30	0,10
3	0,40	35	0,12
4	0,45	40	0,12
5	0,50	40	0,14

Noot: Voor de definitie van de „hoogte van de kooi”, zie de noot bij tabel 3.

Bij het minimumvloeroppervlak van de kooi per voedster met jongen is het vloeroppervlak van het nest inbegrepen.

Zie tevens figuur 6.

TABEL 6

Richtsnoeren voor de huisvesting van katten
(proeven en fokken)

Gewicht van de kat	Minimum-vloeroppervlak per kat	Minimum-hoogte van de kooi	Minimum-vloeroppervlak van de kooi per poes met jongen	Minimum-vloeroppervlak van de box per poes met jongen
kg	m ²	cm	m ²	m ²
0,5 – 1	0,2	50	—	—
1 – 3	0,3	50	0,58	2
3 – 4	0,4	50	0,58	2
4 – 5	0,6	50	0,58	2

Noot: De huisvesting van katten in kooien zou strikt gelimiteerd dienen te zijn. Katten die op deze manier worden opgesloten, zouden ten minste één keer per dag uitgelaten dienen te worden om lichaamsbeweging te krijgen, voor zover dit de proef niet verstoort. De boxen voor katten zouden altijd met een kattenbak uitgerust moeten zijn, met een ligplaats en met voorwerpen waar zij in kunnen klimmen en waaraan zij hun nagels kunnen scherpen.

Onder „hoogte van de kooi” wordt verstaan de verticale afstand tussen het hoogste punt op de bodem en het laagste punt in het dak van de kooi.

Voor het berekenen van het minimumvloeroppervlak, kan het oppervlak van de ligplaatsen worden meegerekend. Bij poezen met jongen is het oppervlak van 0,18 m² aan nestruijme voor de jongen inbegrepen in het minimumvloeroppervlak van de kooi.

Zie tevens figuur 7.

TABEL 7

Richtsnoeren voor de huisvesting van honden in kooien
(proeven)

Schofthoogte van hond cm	Minimumvloeroppervlak van de kooi per hond m ²	Minimumhoogte van de kooi cm
30	0,75	60
40	1,00	80
70	1,75	140

Noot: Honden zouden niet langer in kooien ondergebracht dienen te worden dan strikt noodzakelijk is voor het doel van de proef. Honden in een kooi zouden ten minste eenmaal per dag uitgelaten dienen te worden om lichaamsbeweging te krijgen, tenzij dit niet is te verenigen met het doel van de proef. Er zou een maximumperiode vastgesteld dienen te worden waarboven een dier niet zou mogen worden opgesloten zonder dagelijkse lichaamsbeweging. De uitlaatruiden zouden groot genoeg dienen te zijn om de dieren toe te staan zich vrij te bewegen. Men zou roostervloeren niet dienen te gebruiken in kooien bestemd voor honden, tenzij de proef zulks vereist.

Gezien de grote verschillen in afmetingen en het beperkte verband tussen de afmeting en het gewicht van de verschillende hondenrassen, zou de hoogte van de kooi gebaseerd dienen te zijn op de schofthoogte van het betreffende dier. Als algemene regel zou de kooi minimaal tweemaal zo hoog dienen te zijn als de schofthoogte.

Voor de definitie van de „hoogte van de kooi”, zie de noot bij tabel 6.

TABEL 8

Richtsnoeren voor het huisvesten van honden in boxen
(voorraad, proeven en fokken)

Gewicht van de hond kg	Minimumvloeroppervlak van de box per hond m ²	Minimum aangrenzende uitlooppriimte per hond	
		tot 3 honden m ²	meer dan 3 honden m ²
< 6	0,5	0,5 (1,0)	0,5 (1,0)
6 – 10	0,7	1,4 (2,1)	1,2 (1,9)
10 – 20	1,2	1,6 (2,8)	1,4 (2,6)
20 – 30	1,7	1,9 (3,6)	1,6 (3,3)
> 30	2,0	2,0 (4,0)	1,8 (3,8)

Noot: De cijfers tussen haakjes geven het totale oppervlak per hond aan, dat wil zeggen het vloeroppervlak in de box plus de aangrenzende uitlooppriimte. Honden die permanent buiten worden gehouden, zouden de beschikking dienen te hebben over een schuilplaats om zich te beschermen tegen slecht weer. Wanneer honden worden ondergebracht op een vloer met een rooster, zou hen een dicht oppervlak verstrekt dienen te worden om op te slapen. Men zou slechts roosters mogen gebruiken indien de proef zulks vereist. De afscheidingen tussen de boxen zouden zo gemaakt dienen te zijn, dat honden elkaar geen letsel kunnen toebrengen.

Alle boxen zouden dienen te beschikken over een adequaat afvoersysteem.

TABEL 9

Richtsnoeren voor het huisvesten van primaten in kooien
(voorraad, proeven en fokken)

Inleidende noot: Gezien de zeer grote verschillen in grootte en eigenschappen van primaten, is het in het bijzonder van belang de vorm, de inrichting en de maten van de kooien aan te passen aan hun specifieke behoeften. De totale inhoud van de kooi is voor primaten even belangrijk als het vloeroppervlak. Als algemene regel zou de hoogte van de kooi, althans voor mensapen en andere apen, de grootste afmeting dienen te hebben. De kooien zouden ten minste hoog genoeg dienen te zijn om de dieren in staat te stellen rechtop te staan. De minimumhoogte van een kooi voor slingerapen zou zodanig moeten zijn dat de dieren, in hun volle lengte aan het plafond hangend, kunnen slingeren zonder dat hun voeten de bodem van de kooi raken. In voorkomende gevallen zouden zitstokken aangebracht dienen te worden om de dieren in staat te stellen het bovenste deel van hun kooi te gebruiken.

Primates kunnen met twee tegelijk in een kooi worden gehuisvest indien zij met elkaar overweg kunnen. Wanneer zij niet met twee tegelijk gehuisvest kunnen worden, zouden de kooien zo neergezet dienen te worden dat de dieren elkaar kunnen zien, maar in voorkomende gevallen zou ook dit moeten kunnen worden verhinderd.

Onder voorbehoud van bovenstaande opmerkingen, vormt de volgende tabel een algemene richtlijn voor het onderbrengen in kooien van de meest verbreid gebruikte soorten (superfamilies der breedneusapen (Ceboidea) en smalneusapen (Cercopithecoidea)).

Gewicht per primate kg	Minimumvloeroppervlak voor een of twee dieren m ²	Minimumhoogte van de kooi cm
< 1	0,25	60
1 - 3	0,35	75
3 - 5	0,50	80
5 - 7	0,70	85
7 - 9	0,90	90
9 - 15	1,10	125
15 - 25	1,50	125

Noot: Voor de definitie van de hoogte van de kooi, zie tabel 6.

TABEL 10

Richtsnoeren voor het onderbrengen van varkens in kooien
(voorraad en proeven)

Gewicht per varken kg	Minimumvloeroppervlak per varken m ²	Minimumhoogte van de kooi cm
5 - 15	0,35	50
15 - 25	0,55	60
25 - 40	0,80	80

Noot: De tabel zou tevens dienen te gelden voor jonge biggen. Varkens zouden niet in kooien gehouden dienen te worden tenzij absoluut noodzakelijk voor het doel van de proef en, in dat geval, zo kort mogelijk.

Voor de definitie van de hoogte van de kooi, zie de noot bij tabel 6.

TABEL 11

Richtsnoeren voor het onderbrengen van landbouwhuisdieren in boxen
(voorraad en proeven in de gebruikende instellingen)

Soort en gewicht kg	Minimum- vloeroppervlak van de box m ²	Minimumlengte van de box m	Minimumhoogte schotten tussen de boxen m	Minimum- vloeroppervlak van de boxen voor groepen m ² /dier	Minimumlengte van de voeder- bak per dier m
Varkens 10 – 30	2	1,6	0,8	0,2	0,20
30 – 50	2	1,8	1,0	0,3	0,25
50 – 100	3	2,1	1,2	0,8	0,30
100 – 150	5	2,5	1,4	1,2	0,35
> 150	5	2,5	1,4	2,5	0,40
Schape < 70	1,4	1,8	1,2	0,7	0,35
Geiten < 70	1,6	1,8	2,0	0,8	0,35
Runderen < 60	2,0	1,1	1,0	0,8	0,30
60 – 100	2,2	1,8	1,0	1,0	0,30
100 – 150	2,4	1,8	1,0	1,2	0,35
150 – 200	2,5	2,0	1,2	1,4	0,40
200 – 400	2,6	2,2	1,4	1,6	0,55
> 400	2,8	2,2	1,4	1,8	0,65
Volwassen paarden	13,5	4,5	1,8	—	—

TABEL 12

Richtsnoeren voor het onderbrengen van landbouwhuisdieren in stallen
(voorraad en proeven in de gebruikende instellingen)

Soorten en gewichten kg	Minimumvloeroppervlak per stal m ²	Minimumlengte van de stal m	Minimumhoogte van de tussenschotten m
Varkens 100 – 150	1,2	2,0	0,9
> 150	2,5	2,5	1,4
Schape < 70	0,7	1,0	0,9
Geiten < 70	0,8	1,0	0,9
Runderen 60 – 100	0,6	1,0	0,9
100 – 150	0,9	1,4	0,9
150 – 200	1,2	1,6	1,4
200 – 350	1,8	1,8	1,4
350 – 500	2,1	1,9	1,4
> 500	2,6	2,2	1,4
Volwassen paarden	4,0	2,5	1,6

Noot: De stallen zouden zo ruim dienen te zijn dat een dier gemakkelijk kan liggen.

TABEL 13

Richtsnoeren voor het onderbrengen van vogels in kooien
(voorraad en proeven in de gebruikende instelling)

Soorten en gewichten g	Minimumvloer- oppervlak per vogel cm ²	Minimumvloer- oppervlak voor 2 vogels cm ² /vogel	Minimumvloer- oppervlak voor 3 vogels cm ² /vogel	Minimumhoogte van de kooi cm	Minimumlengte van de voeder- bak per vogel cm
Kippen 100 – 300	250	200	150	25	3
300 – 600	500	400	300	35	7
600 – 1 200	1 000	600	450	45	10
1 200 – 1 800	1 200	700	550	45	12
1 800 – 2 400	1 400	850	650	45	12
(Volwassen hanen) > 2 400	1 800	1 200	1 000	60	15
Kwartels 120 – 140	350	250	200	15	4

Noot: „Oppervlak” betekent het produkt van de lengte en de breedte van de kooi, inwendig en horizontaal gemeten, *niet* het produkt van de lengte en de breedte van de vloer.

Voor de definitie van de „hoogte van de kooi”, zie noot bij tabel 6.

Bij roostervloeren zouden de mazen voor kuikens niet groter dienen te zijn dan 10 × 10 mm en voor jonge hennen en volwassen vogels 25 × 25 mm. De diameter van het ijzerdraad zou ten minste 2 mm dienen te zijn. De helling van de bodem zou 14 % (8°) niet dienen te overschrijden. De drinkgoten zouden dezelfde lengte dienen te hebben als de voederbakken. Wanneer drinkbakken met speen of bakjes worden gebruikt, zou iedere vogel toegang dienen te hebben tot twee drinkbakken met speen of twee bakjes. De kooien zouden voorzien dienen te zijn van zitstokken en dienen vogels in afzonderlijke kooien toe te laten elkaar te zien.

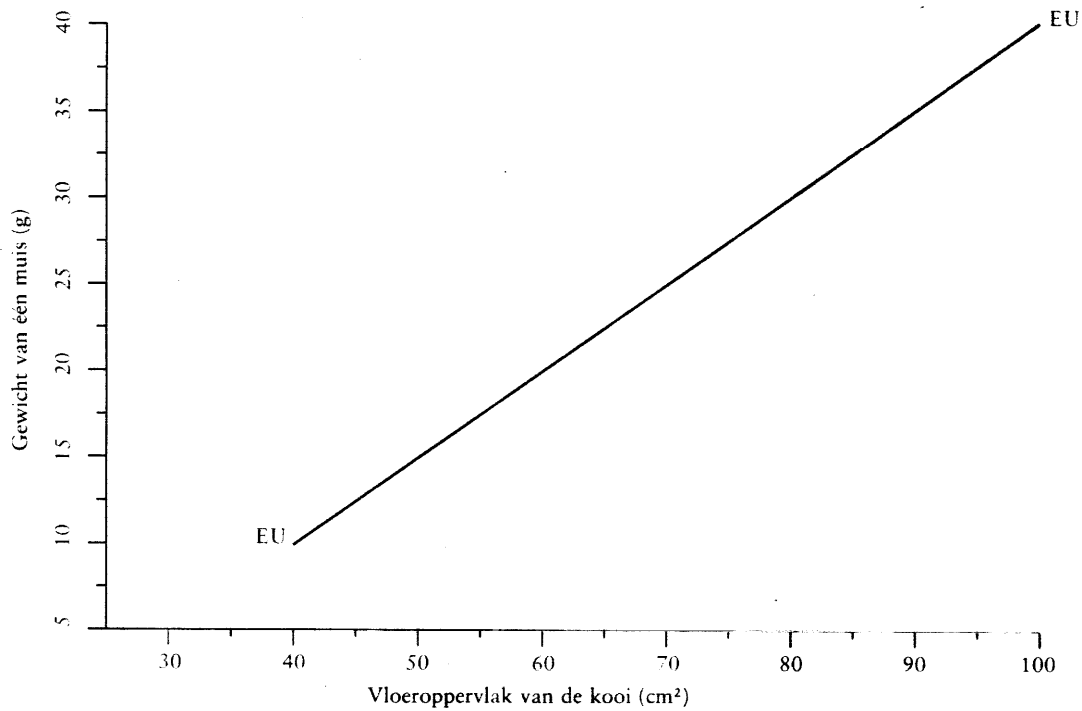
FIGUUR 1

Muizen

(voorraad en proeven)

Minimumvloeroppervlak van de kooi

Uitgaande van het gewicht van een muis, geeft de ononderbroken lijn, EU—EU, het minimumoppervlak aan waarover het dier zou dienen te beschikken.

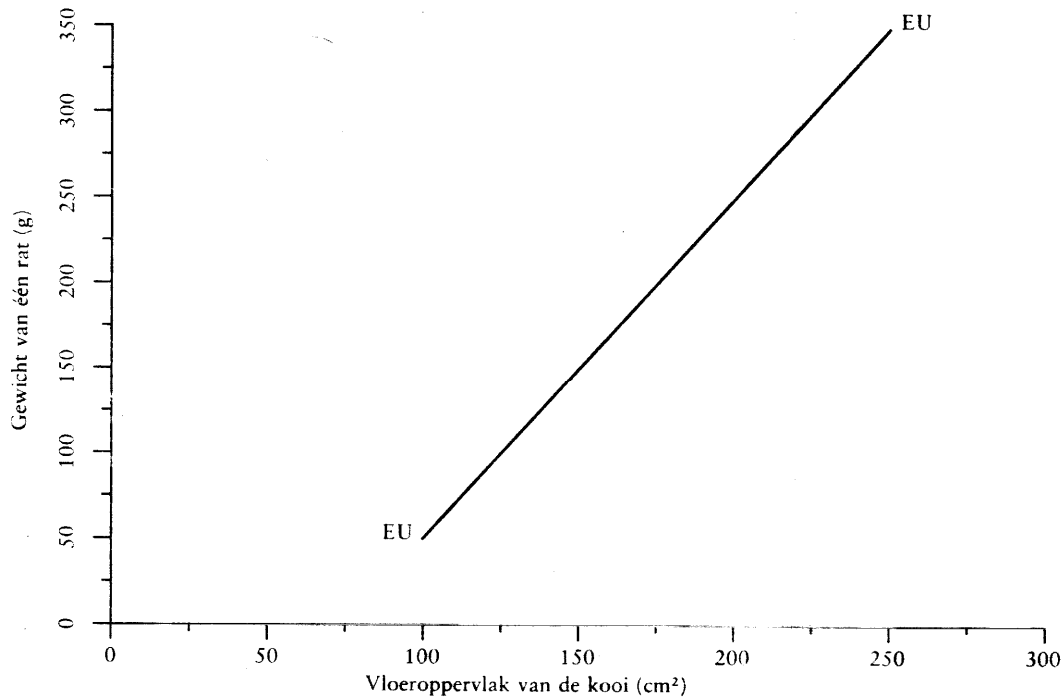
FIGUUR 2

Ratten

(voorraad en proeven)

Minimumvloeroppervlak van de kooi

Uitgaande van het gewicht van een rat, geeft de ononderbroken lijn, EU—EU, het minimumoppervlak aan waarover het dier zou dienen te beschikken.

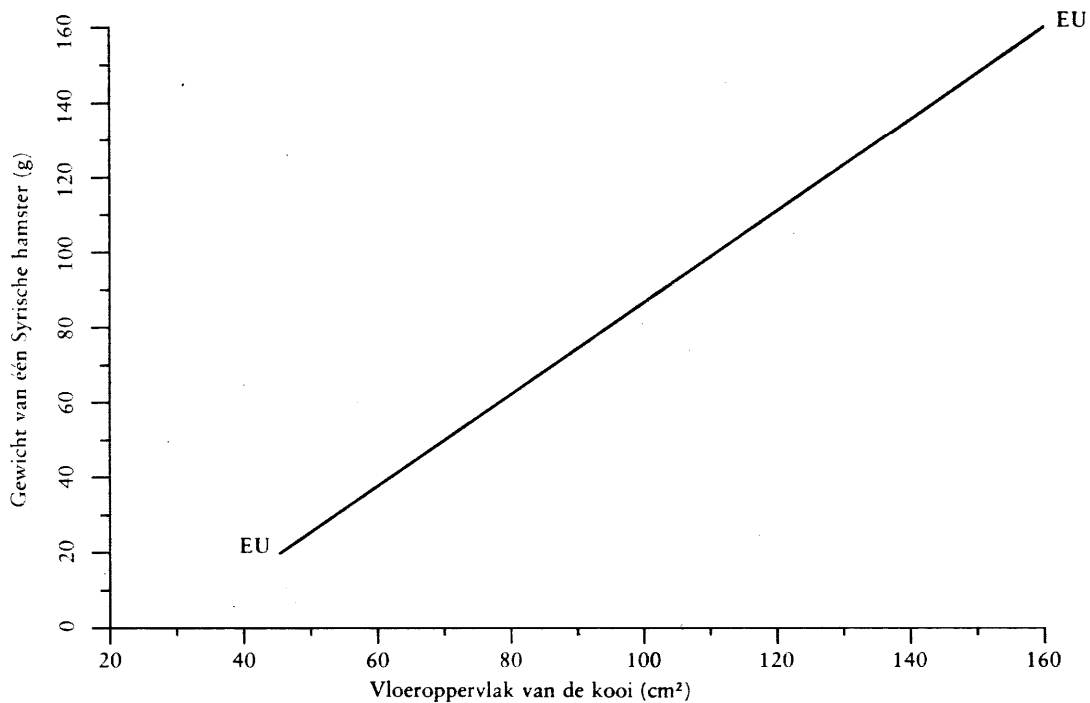

FIGUUR 3

Syrische hamsters
(voorraad en proeven)

Minimumvloeroppervlak van de kooi

Uitgaande van het gewicht van een Syrische hamster, geeft de ononderbroken lijn, EU—EU, het minimumoppervlak aan waarover het dier zou dienen te beschikken.

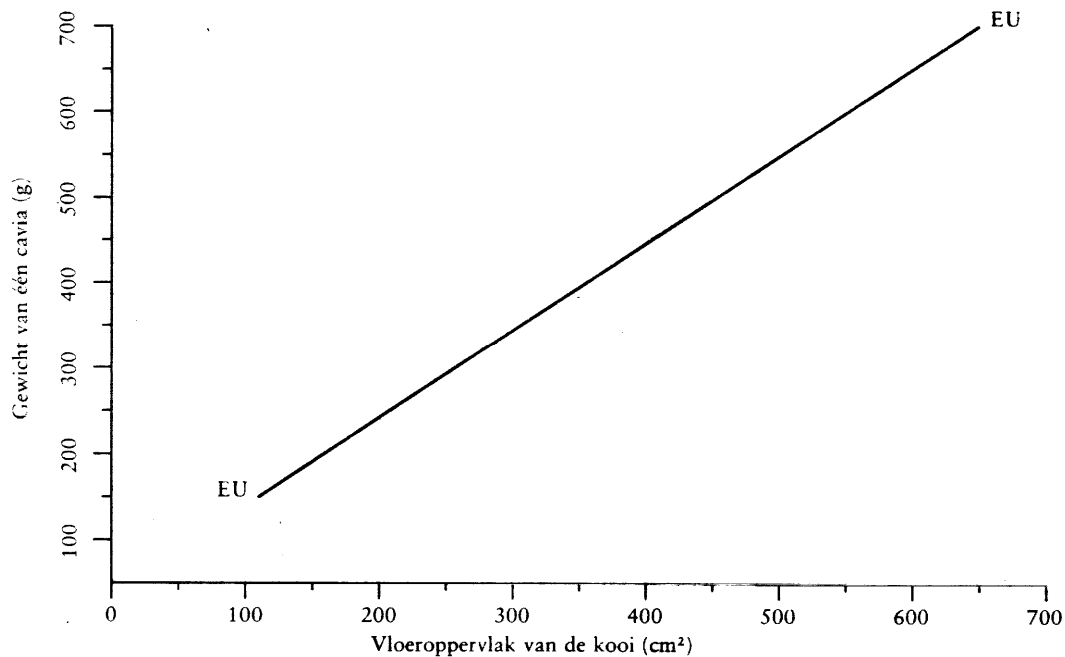

FIGUUR 4

Cavia's
(voorraad en proeven)

Minimumvloeroppervlak van de kooi

Uitgaande van het gewicht van een cavia, geeft de ononderbroken lijn, EU—EU, het minimumoppervlak aan waarover het dier zou dienen te beschikken.

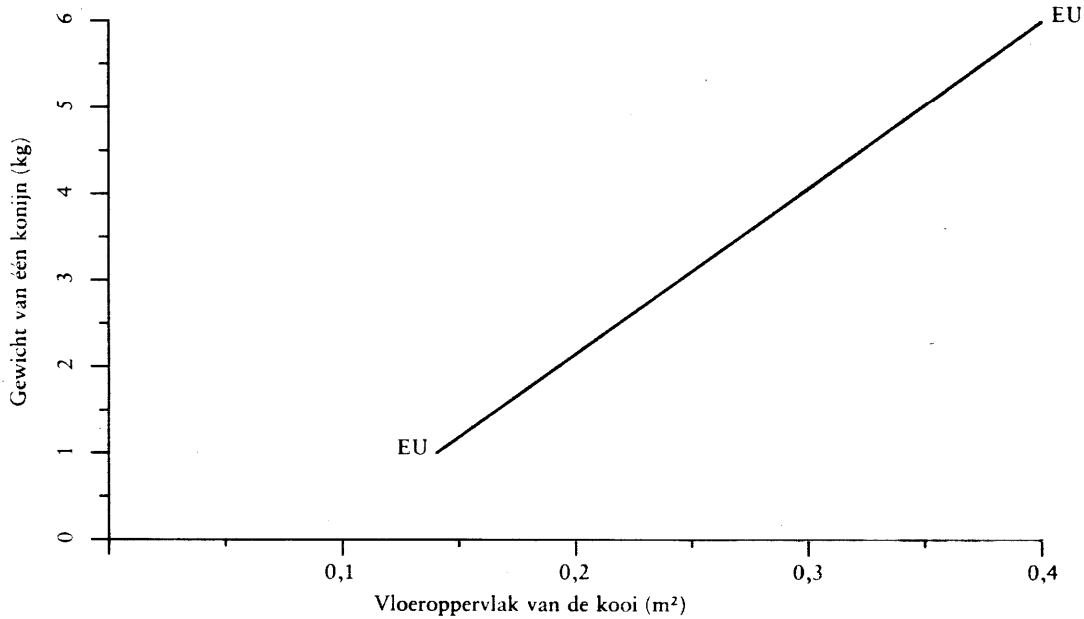

FIGUUR 5

Konijnen
(voorraad en proeven)

Minimumvloeroppervlak van de kooi

Uitgaande van het gewicht van een konijn, geeft de ononderbroken lijn, EU—EU, het minimumoppervlak aan waarover het dier zou dienen te beschikken.

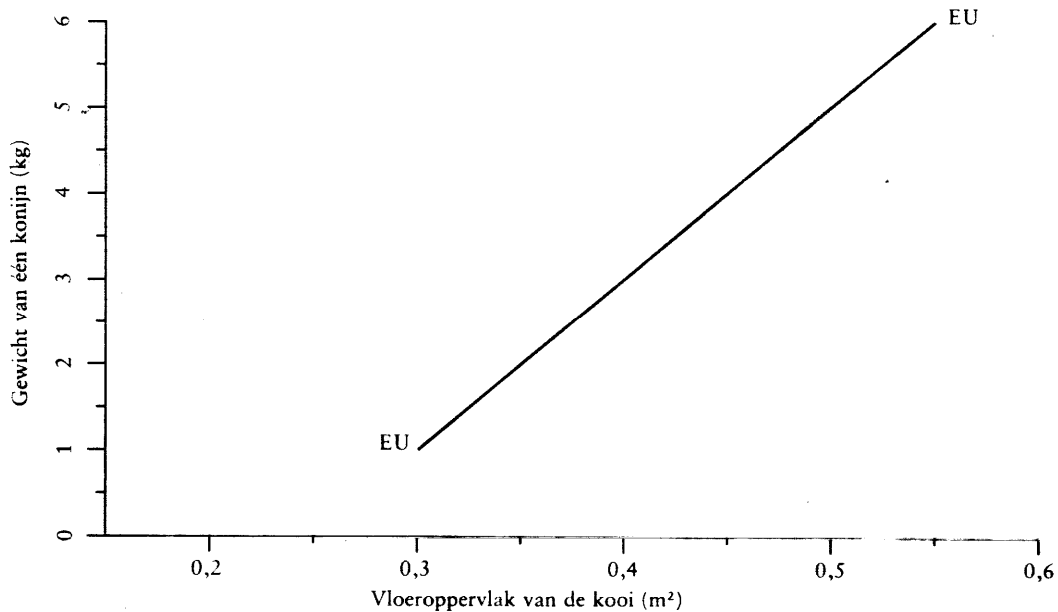

FIGUUR 6

Konijnen
(fok)

Minimumvloeroppervlak voor een voedster met haar nog niet gespeende jongen

Uitgaande van het gewicht van een voedster, geeft de ononderbroken lijn, EU—EU, het minimumoppervlak aan waarover het dier zou dienen te beschikken.

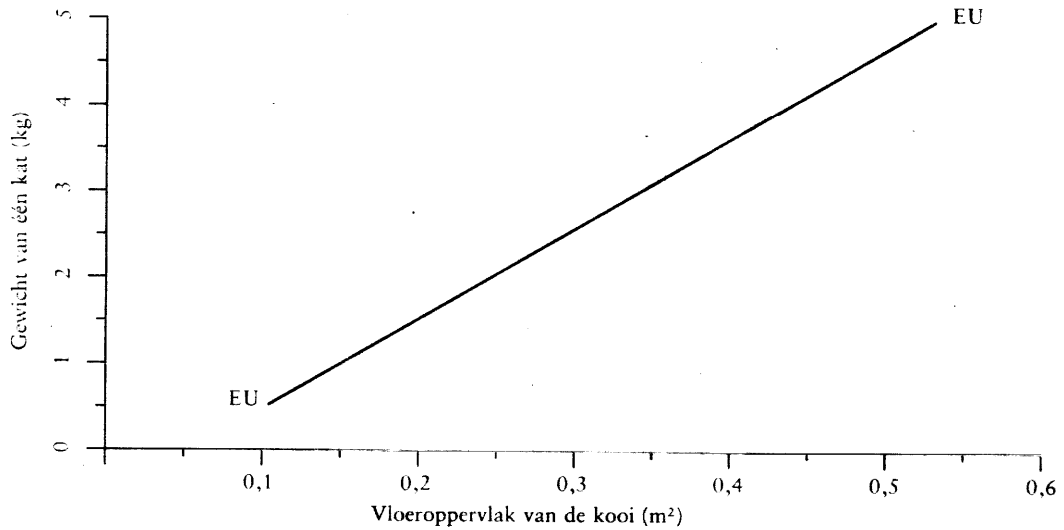
FIGUUR 7

Katten

(voorraad en proeven)

Minimumvloeroppervlak van de kooi

Uitgaande van het gewicht van een kat, geeft de ononderbroken lijn, EU—EU, het minimumoppervlak aan waarover het dier zou dienen te beschikken.

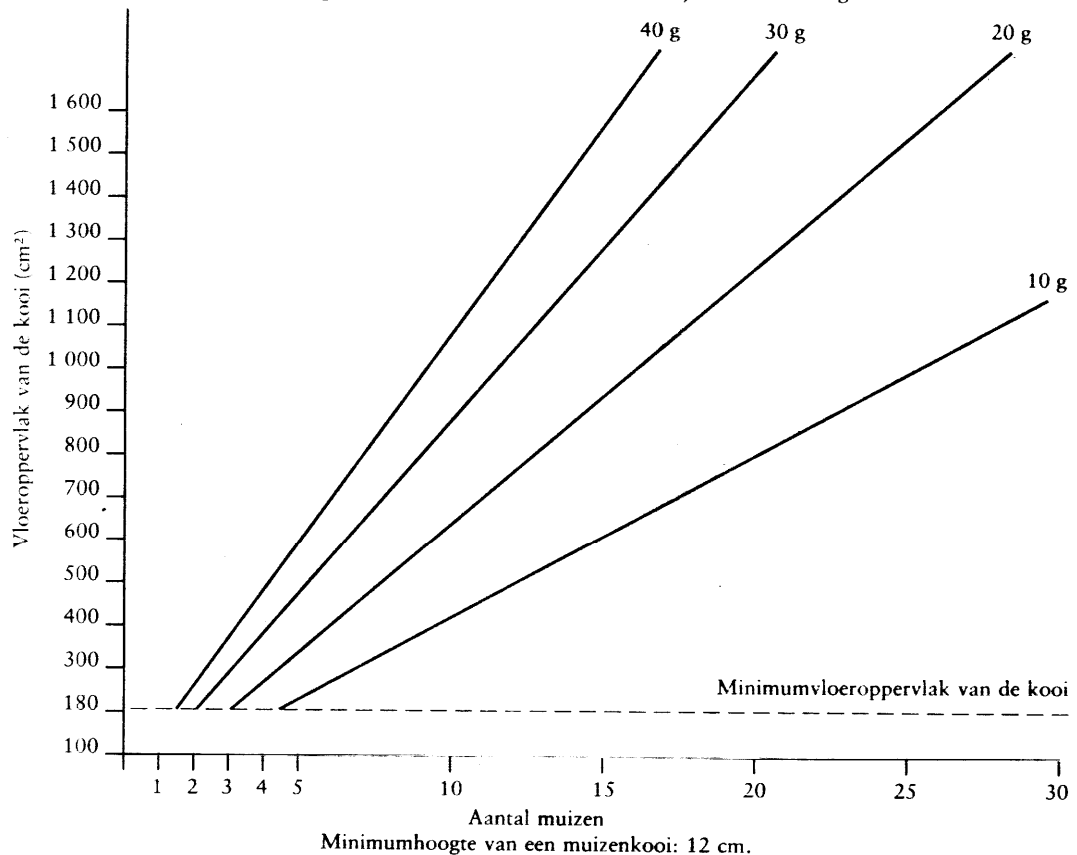

FIGUUR 8

Richtсноор voor het vaststellen van de verhouding tussen het aantal muizen per kooi en het vloeroppervlak van de kooi

(voorraad en proeven)

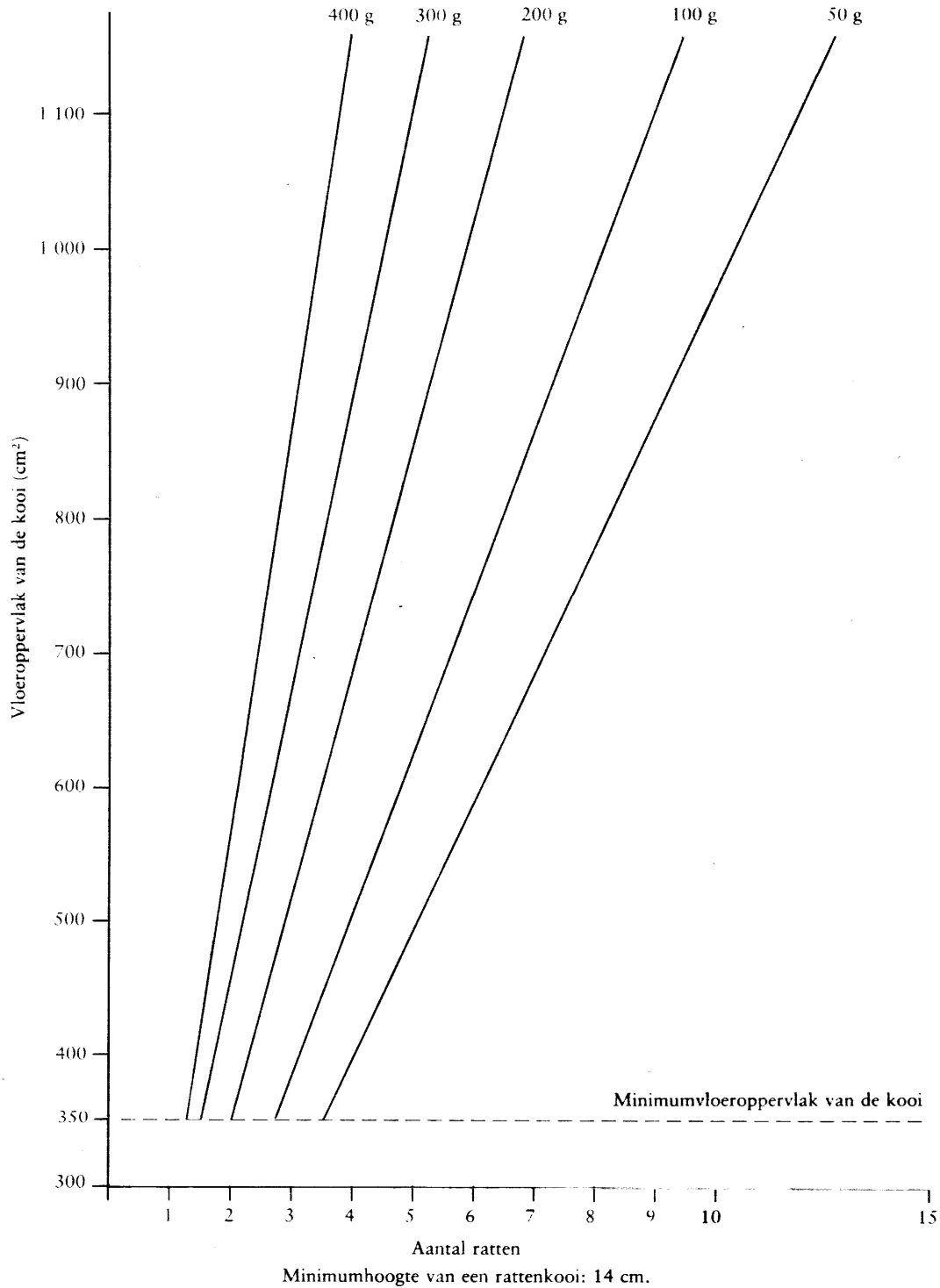
De lijnen geven het gemiddelde gewicht weer en komen overeen met lijn EU—EU in figuur 1.

FIGUUR 9

Richtsnoer voor het vaststellen van de verhouding tussen het aantal ratten per kooi en het vloeroppervlak van de kooi
(voorraad en proeven)

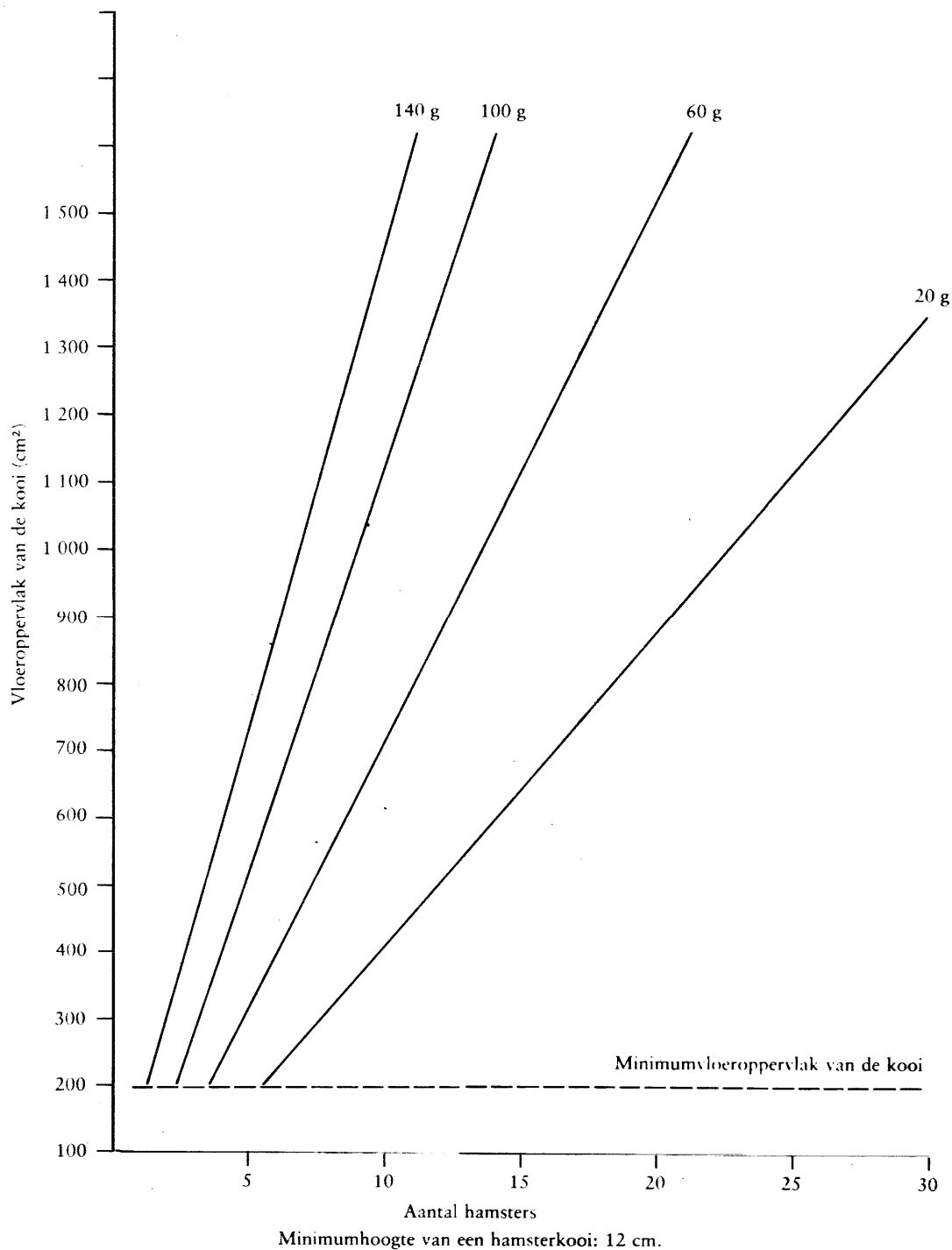
De lijnen geven het gemiddelde gewicht weer en komen overeen met lijn EU—EU in figuur 2.

FIGUUR 10

Richtsnoer voor het vaststellen van de verhouding tussen het aantal hamsters per kooi en het vloeroppervlak van de kooi
(voorraad en proeven)

De lijnen geven het gemiddelde gewicht weer en komen overeen met lijn EU—EU in figuur 3.

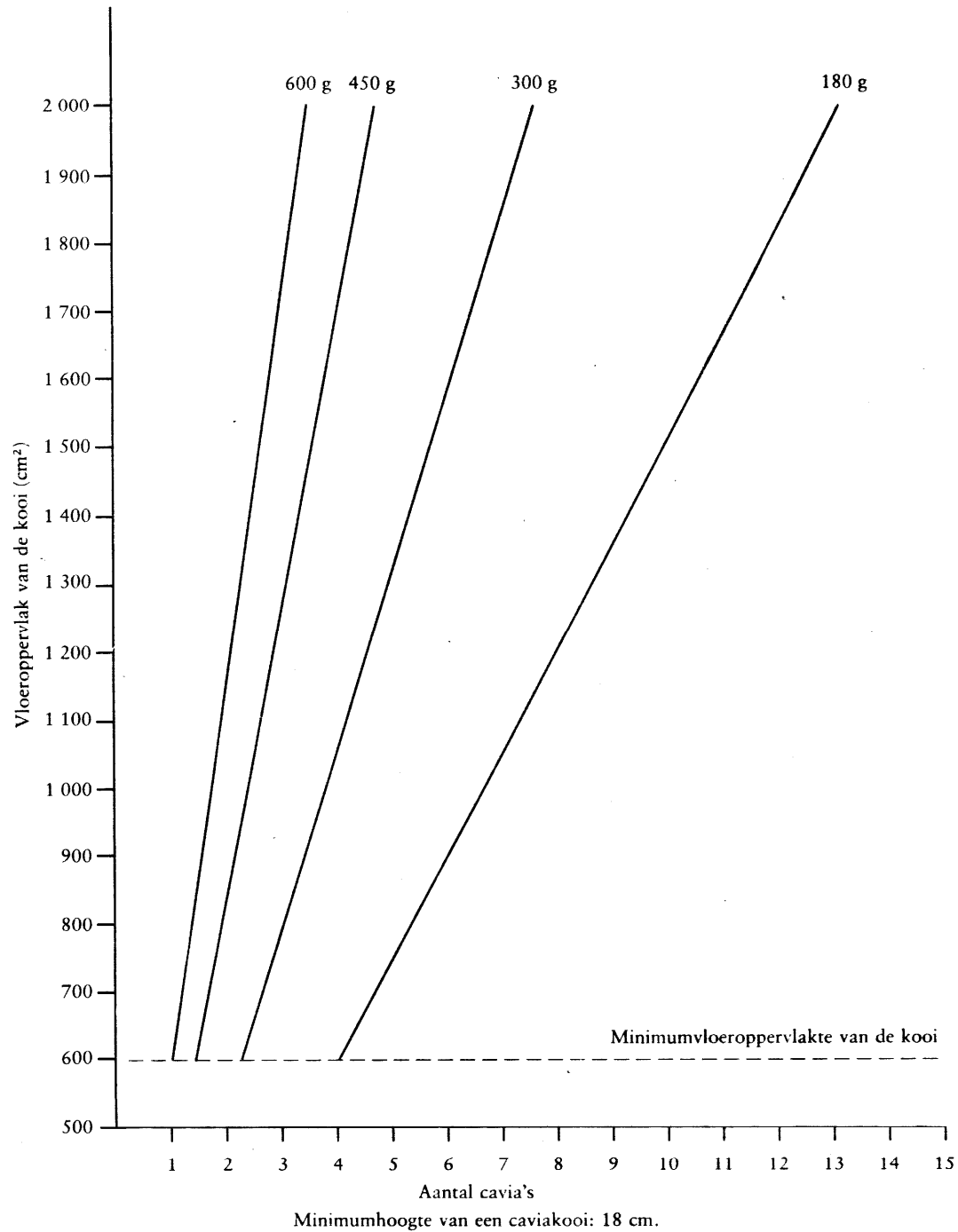

FIGUUR 11

Richtsnoer voor het vaststellen van de verhouding tussen het aantal cavia's per kooi en het vloeroppervlak van de kooi

(voorraad en proeven)

De lijnen geven het gemiddelde gewicht weer en komen overeen met lijn EU—EU in figuur 4.

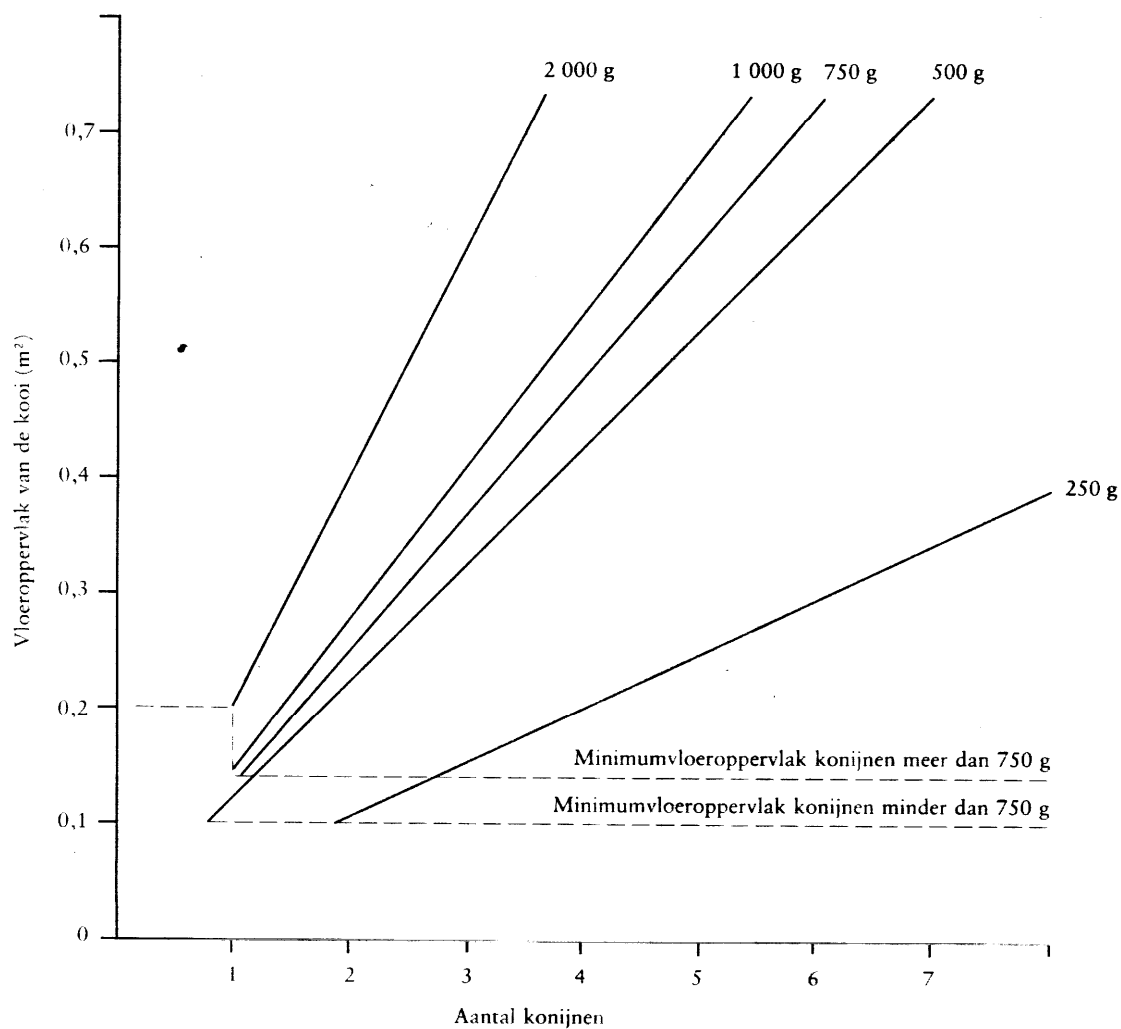

FIGUUR 12

Richt snoeren voor het vaststellen van de verhouding tussen het aantal konijnen per kooi en het vloeroppervlak van de kooi

(voorraad en proeven)

De lijnen geven het gemiddelde gewicht weer en komen overeen met lijn EU—EU in figuur 5.

Minimumhoogte van een kooi voor konijnen: zie tabel 3.